SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

KNJIŽEVNE NOVINE

ORGAN SAVEZA KNJIŽEVNIKA JUGOSLAVIJE

BROJ 8 GODINA II | Adresa uredništva i administracije: Francuska 7 — Telefon: 28-098 | BEOGRAD, UTORAK, 22 FEBRUAR 1949 | LIST IZLAZI JEDANPUT NEDELJNO UTORKOM | PRIMERAK 3 DINARA

...itetska bib... ...ka
...ar Marković"
f... 349 -

PISCI — NA POPRIŠTE TEMATIKE

Bojan ŠTIH

Tematika socijalističke izgradnje u našoj književnosti u poređenju s tematikom narodnooslobodilačke borbe odnosno tematikom predratnog vremena zaostaje kako u kvalitativnom tako i u kvantitativnom pogledu. Nesumnjivo, ne bi bilo dovoljno kad bi kritika samo svojim uticajem pokušala da usmeri dela pisaca isključivo ili u pretežnoj meri ka savremenoj tematici. Ovaj način bi pomogao samo delimično, ovako insistiranje kritike bez svega ostaloga ne bi moglo dati ni u jednom slučaju ono što je piscu potrebno da bi u svojim literarnim delima mogao obraditi savremenu temu. Uzrok retkog tretiranja savremenih tema ne leži samo u tom što je to teška i komplikovana stvar, gde stara merila i stari metodi više ne zadovoljavaju, gde treba smelo krčiti novu stazu razvoja socijalističke književnosti, — nego i u tome da je pisac dosad u najviše slučajeva suviše malo povezan sa stvarnošću, uživljen u nju nedovoljno poznaje baš njene detalje, koji bi zbog svoje neposrednosti, snage i dinamike mnogo pomogli piscu u njegovom radu i stvaranju. Upravo čoveka koji se nalazi usred borbe za izgradnju socijalizma, upravo čoveka — graditelja pisac mora podrobno sagledati i prostudirati, ako hoće da stvori u svom umetničkom delu likove, sudbine i događaje tako da oni u svom umetničkom liku budu punovredni i istiniti likovi i događaji naše stvarnosti. Zato put pisca možda više nego ikad ranije vodi među ljude u fabrike, rudnike, velika gradilišta, svuda tamo gde se oblikuje, gradi i prepliće velika tema i fabula naše književnosti — socijalističke izgradnje, što znači ka izvoru njegove literature.

Veličinu te fabule u političkom i ekonomskom pogledu ukazala je i pokazala na primer i budžetska diskusija u Narodnoj skupštini na kraju prošle godine. A već sledećih dana nizala su se u listovima nova imena fabrika, rudnika, gradilišta, radnih mesta, pominjale nove melioracije. Iza tih naslova žive i rade stotine i stotine hiljada ljudi, od kojih svaki doživljava, živi i oblikuje svoju sudbinu i put, koji se sjedinjava sa sudbinama, putevima i likovima drugih ljudi u skladnu celinu i jedinstvo akcije, volje i cilja. Nije teško shvatiti, kako ovaj život, ovi ljudi, privlače pisca u svoju sredinu, u kojoj bi mogao zahvatiti pune pregršti realnosti, lepote i ljudskog lika. Na piscu je dakle da se odluči, odmeri i usmeri put ka njima, da sa svoje strane pokaže i prikaže vreme, da u umetničkim ostvarenjima pre ili posle savlada tu veliku realnu fabulu.

Da bi taj rad bio što uspešniji, da bi pisac što vernije shvatio sam život, očevidno se nameće potreba da odvoji deo svoga vremena i pridruži se tim velikim akcijama za izgradnju socijalizma. Živeći među ljudima više vremena na raznim radilištima, ne kao posetilac nego kao aktivni posmatrač-umetnik, proničući u njihovu dušu i srce, zapažajući i zapisujući njihov rad i život, detalje iz njihovih ličnih odnosa i domova, njihovu ličnu istoriju, društveni i kulturni život, otkrivajući sve velike i male, vidljive i neznatne strane njihovog rada i borbe, pisac će s iznenađenjem opaziti, kako se ona opšta fabula i tema prepliće i sjedinjava sa subjektivnom u jedan jedini veliki nedeljivi svet, kako iz veličine i života pojedinaca raste veličina i život epohe. To zapažanje pretvoriće se u intenzivno studiranje likova i događaja, što će na kraju krajeva dati svu svoju realističku težinu budućem piščevom delu. No, to posmatranje, produbljeno studiranje mora biti usmereno kako prema pozitivnim tako i prema negativnim likovima, kao i prema onoj velikoj i neizbežnoj klavijaturi između polova.

Beleške, koje će se nizati jedne za drugom od događaja do događaja, od detalja do detalja, od lika do lika, biće nada sve bogat i živ faktološki materijal, koji danas većini pisaca u tako velikoj meri nedostaje i zbog toga ga goni svim mogućim konstrukcijama, ponekad sasvim šablonskim, koje na kraju krajeva nikako ne mogu da deluju umetnički i ne mogu da budu primer realističkog dela. Takav faktološki materijal, kritički pregledan i obrađen, biće pre ili posle od velike koristi piscu, naročito onda, kad se bude odlučio da piše veći tekst sa savremenom tematikom. Tako pisac, i pored toga što je sam doživljavao vreme i događaje, kad piše novelu, dramu ili roman iz narodnooslobodilačke borbe, mora upravo zbog težeg umetničkog zadatka više ili manje prostudirati materijale, sakupiti i srediti niz najrazličitijih podataka, naravno ne zbog toga da bi pretrpavao svoje umetničko ostvarenje naturalističkom faktologijom, nego zato da bi dao što realističkiju sliku kao umetnički odraz vremena i ljudi.

Već same prve impresije baš zbog logike i životne snage biće povod da se pisac lati posla i oživi ih u umetničkoj reportaži ili crtici. Dosad, istina, ova književna vrsta kod nas nije bila česta, no neke objavljene umetničke reportaže dokazuju koliko je moguće u tom pravcu učiniti. Časopisi i listovi moraju još šire da otvore svoje stranice umetničkoj reportaži, crtici, jer ona pretstavlja nedeljivi deo naše literature i može da odigra vrlo značajnu ulogu, naročito zbog svoje aktuelne i agitacione strane, a da ne govorimo o njenom umetničkom kvalitetu, kao sredstvu za vaspitavanje naših čitalaca, koji će u njima naći svoje likove i nove pobude za svoj rad i život. S njima i pisac aktivno odblikuje život i ljude. S druge strane, te reportaže biće nesumnjivo i značajna priprema za ono vreme kad se književnik bude latio većeg dela. Reportaže mu već sada pružaju dovoljno materijala i pobuda za kratke crtice i novele, humoreske i satire, dramske prizore itd. Istorija literature daje nam obilje dragocenih primera takvog puta i takvog načina priprema za buduće delo. Iskorišćavanje i uvažavanje ove pozitivne metodološke strane rada doneće piscu koristi ne samo kao gradivo za njegova dela nego i isto tako velikoj meri u smislu njegovog umetničkog razvoja.

Takav put i priprema, koju takoreći zahteva naše vreme i njegova problematika, doneće sa sobom i još mnoge druge pozitivne strane, u prvom redu u učenju, upoznavanju, udubljivanju i analizi do najfinijih i najsuptilnijih treperenja života i ljudi. Već sama činjenica što će se pisac neko vreme nalaziti na poprištu svog budućeg književnog dela, što će studiozno pristupiti sabiranju materijala, što će se nalaziti usred živih i konkretnih ljudi, prelomiće i istrgnuti ispod njegova pera sve one šablonske papirnate likove, koji se u literaturi pojavljuju uvek kao nužnost kad su ti likovi zamišljeni i postavljeni iz daljine, iz konstrukcija, u glavi pisca, kada je najpre napravljen okvir a tek onda u nj utisnuta slika. Međutim, ovakav put pisca učiniće da dođe do punog izraza i savremena tematika u literaturi, čiji je prvi korak takođe crtica i umetnička reportaža, što se dosad zanemarivalo i nepravilno tumačilo kao niži ili čak kao manje značajni rod u literaturi, više ili manje prikladan za pisce početnike.

Sa svim ovim, naravno, nije udaren akcenat samo na reportažu. Nikako, ali je bolje da ono vreme koje je potrebno za veća i temeljitija dela, kao što su roman ili drama, ne prođe u čutanju pisca, nego u logičnom i konstruktivnom putu od same stvarnosti preko trenutnih odraza u umetničkoj reportaži, crtici ili kraćoj povesti, jer svi ti elementi zajedno, vezani sa boravkom na terenu, sabiranjem materijala, idejnim i umetničkim razvitkom pisca, oni su kameni temeljci na kojima će moći da gradi svoja veća literarna dela.

Time što će pisac prebaciti težište svog života za neko vreme usred najvećih i najtežih radnih podviga, tamo gde se u najvećim dimenzijama odvija socijalistička izgradnja — od fabrike do zadruge na selu — ispuniće i veliki deo svoga duga koji sama ta izgradnja zahteva od njega. Ispunjenje toga duga na kraju će se odraziti u svim onim njegovim tekstovima koji će biti realistički odraz naše stvarnosti. Tema je velika i privlačiva, pisci sami žele i traže ovaj put, i sad je na njima da počnu oblikovati životnu materiju i svladavati zadatke, a u rezultate ovog rada sa ovakvim početkom ne može se sumnjati.

OSNIVA SE PRVO RUMUNSKO NARODNO POZORIŠTE U NAŠOJ ZEMLJI

Rumunska nacionalna manjina u Vojvodini intenzivno razvija kulturno-prosvetni život i rad, uz stalnu brigu partiskih organizacija i narodne vlasti.

U toku ove godine osnivaće se u Vršću prvo rumunsko pozorište. U radu ovog pozorišta sudelovaće najoblji članovi dramskih sekcija rumunskih kulturno-umetničkih društava.

Prema ovogodišnjem planu kulturno-prosvetnog i umetničkog rada rumunske manjine u Vojvodini, na rumunski jezik biće prevedeno 10 pozorišnih komada koji će obogatiti repertoar rumunskih dramskih grupa.

U svakom selu gde žive Rumuni postoje knjižnice i čitaonice sa knjigama i brošurama na rumunskom jeziku. Od oslobođenja do danas knjižnicama u rumunskim selima raspodeljeno je oko 80.000 primeraka raznih novih knjiga.

Rumunska kulturnoprosvetna društva osnovana su u svim selima gde žive Rumuni. Pored raznih sekcija u okviru društava deluju 22 hora i isto toliko duvačkih orkestara, sa ukupno hiljadu članova. U selima Begejci i Mramorak formirani su tamburaški orkestri i 14 folklornih grupa sa oko 300 članova, koji neguju tradicionalne rumunske narodne igre. Uz rumunsku folklornu grupu iz Vladimirovaca ističe se i folklorna grupa iz Uzdina, koja je prošle godine učestvovala na festivalu Narodne omladine Jugoslavije.

Kulturno-prosvetna društva Rumuna u Vojvodini pripremaju se sada za takmičenje. Sredinom ovog meseca počeće takmičenje rumunskih dramskih grupa u okviru takmičenja amaterskih pozorišta Vojvodine. Tokom ovog i idućeg meseca organizovaće se takmičenje rumunskih horova i duvačkih orkestara. Takmičenje će se završiti 27 marta nastupom najboljih horova. Ova kulturna manifestacija pokazaće dosadašnje uspehe rumunske nacionalne manjine u Jugoslaviji na kulturnom polju.

ZLI DUSI NA SKADARSKOM JEZERU

Dušan KOSTIĆ

Ne znam, možda će albanska vlada svoj poslednji gest protumačiti tako kao da i on ide u prilog internacionalističkim koncepcijama radničkog pokreta, da je samo dalja »razrada« Marksovih i Lenjinovih misli, velika politika mudrosti. Možda je, zbilja, i to Skadarsko Blato samo jedna od naših »mnogobrojnih« smicalica, samo »kolonizatorski« detalj umirućeg kapitalizma koji se, rezolucionaški intonirano, povampiruje u Jugoslaviji, i kome, dakako, ne treba pružiti svoju »pravovjernu« ruku-spasiteljicu. Ili je sve to oko Jezera neka nova trockističko-imperijalistička igrarija, prema kojoj valja biti i te kako oprezan i u čitavoj toj stvari imati čiste informbirovske prste? Za albanske rukovodioce možda je i ovo, možda je i ono, možda je čak i »nepredviđenost« u državnom dvogodišnjem planu — ali za nas koji još nijesmo napravili zbrku od moralnih kategorija i koji ipak znamo poneke stvari, za nas je albanska odluka besprimjerni avanturizam i samoubilački potez kakav se rijetko sreta u istoriji.

Pogledajte samo: naša vlada preuzima glavni i pretežni dio posla u projektovanim radovima na djelimičnom isušenju Skadarskog Jezera, na melioraciji njegovih obala, regulaciji Bojane i Drima, na velikim melioracionim radovima na čitavom kompleksu zemljišta između ovih dviju rijeka, i istočno od Drima, na ukroćivanju bujica rijeka Djardi i Kiri, u natapanju sušnih područja sjeverno od Jezera i u nizu drugih radova. Efekat njihov bio bio bi više nego zadovoljavajući, samo sistemom odvodnjavanja dobilo bi se 44.272 hektara vanredno plodnog zemljišta (i to Jugoslavija 13.041 a Albanija 31.231 hektar!), na kome bi uspjevao pamuk, duvan, pirinač, razno južno voće, rano povrće, pšenica i dr. Sem toga na Drimu kod Vaudejsa podigla bi se snažna hidrocentrala koja bi davala godišnje preko 300 miliona kilovatčasova električne energije. Ukupno investicije, koje iznose dvije milijarde i 820 miliona dinara, isplatile bi se za nešto više od pet godina. Albanija bi pomogla samo u nekvalifikovanoj radnoj snazi i to na radovima koji bi se izvodili na albanskoj teritoriji, pri čemu bi naša zemlja preuzela sve troškove oko rad ne snage.

Ovo je, razumije se, više nego povoljno za albansku vladu, toliko povoljno da se teško može shvatiti veličina apsurdnosti posljednjeg albanskog gesta. U ime čega je, onda, albansko rukovodstvo odbilo jugoslovenski predlog, zašto ono **»nije voljno** da pristupi preduzimanju odgovarajućih radova«? U ime albanskog naroda? Svakako ne. U ime socijalističkog fronta i socijalističke izgradnje? Nipošto — bez obzira na to što ono mnoge svoje šovinističke postupke, i inače, nevješto pokriva socijalističkim, internacionalističkim plaštom. Nesumnjivo je posrijedi nečija umišljenost, pakost, zagriženost — albanski »državnici« dozvoljavaju sebi i takav nonsens da pod vidom socijalizma i u »odbranu« socijalizma idu u puni, u nečovječni raskorak sa svojim narodom, ustaju protiv njegovih životnih interesa, gaze mu po vjekovnom snu, po budućnosti njegovoj, prepuštaju ga bijedi i boleščinama — da se bar zamisle nad bolnom činjenicom da na njihovom dijelu skadarskog bazena svake godine umire, samo od malarije, prosečno 560 ljudi! Njihova »visoka principijelnost« odvodi ih u punu protivrječnost, u neizrecivo tužno-komičnu poziju: s jedne strane svjesno i nevjerovatno neodgovorno istupaju protiv socijalističkih oblika izgradnje u svojoj zemlji, oblika koji se tek rađaju i koji zahtijevaju solidnu materijalnu bazu, — a s druge strane, da bi stvar dobila principijelno-teoretski vid, svaki čas potržu klasike marksizma-lenjinizma — »koristeći« ih vrlo često neumjesno i neznalački. No riječi su riječi, i one su samo riječi, puste i suvišne, ako iza njih ne stoje djela, ako ih ne pokriva odgovarajuća praksa, i tu albanski narod, na ovaj i ovakav način, može samo da ih upamti, nikako da ih sagleda. Jer, socijalizam je elektrifikacija, socijalizam je industrijalizacija, on je melioracija i zdravi, vedri nasmijani život; socijalizam su plodne široke njive bez granica, bogate žetve, blagostanje za svakog radnog čovjeka, on je preobraženje prirode, ukroćivanje njeno i stavljanje pod punu volju čovjekovu — i više još, i mnogo dalje od toga. A nije, svakako nije vraćanje unatrag, u minule decenije i stoljeća, u ono što je već prevaziđeno. Socijalizam nije bijeda naroda, glad naroda, malarija naroda — bespomoćnost naroda. Nije umiranje. Nije neizvjesnost. To je svakome jasno — čak i albanskoj vladi, i utoliko gore po nju. Gore po nju, jer svojim lakoumnim postupkom — dalekim od svake državničke mudrosti — ona u praksi, nad konkretnim projektom, zaustavlja hod socijalističkog razvitka svoje zemlje, podriva mu korijene, i slično Nasradin-hodži, podsjeća socijalizmu grane na kojima leži — da ne procvjeta!

U svojoj zaslijepljenoj mržnji malograđansko-šovinističkog kalibra, albanski »državnici« često, vrlo često sami sebi skaču u usta, uvodeći na zadnja vrata svoga doma ono što javno i tako bezočno napadaju kod nas. To je, uostalom, njihova »principijelnost«, i ne samo njihova. I kad god govore o nama usta su im prepuna »trockizma«, »nacionalizma«, »šovinizma«, »oportunizma« i čega sve ne; proglašavaju nas imperijalistima i svaku našu velikodušnost i plemenitost, našu socijalistički shvaćenu saradnju označavaju ničim drugim do kolonizatorskom, porobljivačkom politikom ističući pritom svoj »internacionalizam« i svoju »pravovjernost« Ali, naravno, ne radi se tu o nečijoj velikodušnosti i plemenitosti (o tome mi nijesmo nikad ni govorili!), ne radi se ni o nezahvalnosti i političkom primitivizmu albanskih rukovodilaca —radi se o socijalizmu na djelu, o međusobnim odnosima socijalističkih zemalja, o socijalističkom vidu tih odnosa, o pravednosti i pravilnosti njihovoj, o jedinstvenosti socijalističkog fronta, i tako dalje.

Mi nijesmo lajavci, mi rastemo u socijalističke ljude, mi gradimo socijalizam u svojoj zemlji — uprkos pritisku tolikih atmosfera. Kad bi bili internacionalisti albanskog tipa, kad bi bili pakosni i zluradi kao što su to albanski »državnici«, mi bi mogli, držeći se međunarodnog prava, primijeniti i druge projekte isušivanja Skadarskog Jezera, projekte koji bi za našu zemlju bili mnogo povoljniji, no koji bi po albanski narod bili katastrofalni. Mogli bi, i dvostruko bi bilo jevtinije, i daleko izvodljivije, i mnogo brže, i potpunije, i u svemu uspješnije. Kada bismo mi — što nećemo nikada — postupili tako, to bi bilo adekvatno izvjesnim ekonomskim »sankcijama« primjenjenim protiv naše zemlje od strane nekih zemalja s kojima smo vezani ugovorima o prijateljstvu, — to bi čak bilo manje neopravdano. Ali mi nijesmo lajavci zaslijepljeni mržnjom, mi smo bili, jesmo i ostajemo dosljedniji internacionalisti — internacionalisti na djelu. Svjesni smo svoje internacionalističke dužnosti i baš duboki osjećaj te dužnosti i komunističko tretiranje susjedskih odnosa odvaja nas i razlikuje od klevetnika. I mi ni za dlaku, ni za jedan jedini milimetar nećemo otstupiti od svoga shvatanja — a kako je ružno i odvratno »albansko« tumačenje internacionalizma, po kome treba grabiti što više u svoju gušu a drugima kako bude; kako je apsurdan taj »internacionalizam« albanskih rukovodilaca koji bezobzirno prede pakosti i puca u socijalizam, i koji svakojake teškoće namiče na leđa socijalističkom drugu i susjedu!...

★

Za Skadarsko Jezero vežu me tolike uspomene, tolike tuge i radosti. Još od onda kad sam, kao dječak, prilikom jedne školske ekskurzije, prvi put ugledao na Plavnici plavičastu pučinu Jezera — oivičenu s juga zidom planina. Ponio sam tada koliko lijep toliko i težak utisak: bilo je pripeklo proljetnje mlado sunce, i mnogobrojne močvare, prekrivene zelenom žabokrečinom i lokvanjem, zaudarale su nesnosnim barskim zadahom i ribom, i čime sve ne. I tužno su i bespomoćno vapile kvrgave vrbe — sve od mulja što je po njima ostao iza poslednjih poplava. I poslije, kad sam kao student nekoliko puta dolazio do njegovih obala, i kad sam provodio ljeta u Virpazaru, u dosadi, u groznici, taj se utisak samo potencirao i razvio, i bila mi je jasna i tako prisna davna crnogorska želja: iščupati od Jezera što više zemlje, povratiti nekadašnje izdašne žetve gladnim ustima, vratiti zdravlje i rumenilo požućelim ljudima! Crnogorci su neprestano maštali o tom isušenju, jednako su i tako dugo vrtjeli misao o tome, i tu se dobrim djelom gledao izlaz, iz teške ekonomske bijede, iz pasivnosti crnogorskog krša. Polazeći od tih snova razne su šićardžije i demagozi operisali u svim prilikama — obećavajući uz zlatna brda i doline i krupne radove na isušenju; a ta su obećanja poslije svake izborne vatre brzo kopnjela kao laki prvi snijegovi, i sve je opet ostajalo po starom... i sve gore!

Gledao sam često niz pučinu što je izgarala pod ljetnjom žegom i tražio očima u ćutljivoj izmaglici daljine — Skadar na Bojani i oštre hridi albanskih planina. I kad je avgusta 1947 grupa albanskih udarnika na povratku s puta po našoj zemlji prolazila i kroz Crnu Goru, bilo mi je drago što sam ih s Jankom i s Nikom pratio do Ulcinja, ispratio do Skadra. I evo vraćam se u onaj dan kad sam prvi put stupio na albansko tle i sreo se s mnogim dragim albanskim ljudima...

... Zapahnuo me je i opio slani miris pučine, i zelenilo ovo južnjačko, i smokve, i masline, i vinogradi. Razdragalo me ovo naše drugarstvo, dragi albanski udarnici, gosti naši, prijatelji naši. Sad toplo mi je u grudima i gorim tihom skrivenom srećom što ste prepuni hvale na naše prijateljstvo i ljubav što ste radosno začu-đeni pred veličinom našeg djela, pred svim onim što smo postigli i što namjeravamo da postignemo; osjećam tihi ponos što skidate kapu pred djelom naših ruku, pred onim što je pred nama i u nama, što se naziva običnom ljudskom riječju: socijalizam! I kad smo vam sinoć čitali stihove na večeri priređenoj u vašu čast, na rastanku koji će donijeti nove susrete i poznanstva — mislili smo i više i dalje od riječi i stihova, sagledali smo začas naše zajedničke snove i naše akcije — kako oživljuju i postaju dugoželjena stvarnost: eto ga, stiglo je najzad i to vrijeme kad smo se našli na istom širokom drumu, a zora prskava i dan se novi javlja, i postaje sve vidnije i radosnije — ej!

Davno smo ostavili kitnjasti Ulcinj, za nama je već iščezla debela modrina mora, ostala je desno solana s bijelim brdima soli, i tiho zaboravljeno Zogojsko Blato u ševarju. Autobus sada odmiče ka granici — jurimo kroz južnjačko zelenilo, kroz niski pitomi kraj po kojem pada žega i pali svuda unaokolo. Avgustovska jutra su ovdje topla i malo, vrlo malo svježa — ovoga ljeta vrućina je izuzetno nesnosna i sunce nemilice sažiže plodove razjeda hladove... Vruće je u autobusu, ali pjesma, započeta još na rastanku s Ulcinjem, jednako nosi. Pjevamo i mi i albanski drugovi, jezici se mješaju, no melodije su iste, isti im je i sadržaj — pjevamo o Titu koji ide preko Romanije, o Omladinskoj pruzi, pjevamo na različitim jezicima ali to malo primjećujemo, jer i jedni i drugi mislimo istu misao, mislimo socijalizmom i dišemo njime.

Eto, i granica je za nama, i ništa nije neobično, kao što sam nekad, gledajući niz skadarsku pučinu, mislio. Vijuga cesta između šiblja i čestara, kroz krošnjata sela, jurimo već uz Bojanu — tamnozelenu, duboku, tromu. Gledamo je očima pjesnika i projektanta: to je, znači, ta Bojana neviđena i daleka o kojoj sam, kao osnovac, slušao uz gusle, slušao o Skadru na Bojani, o kaprici oznoj vili koja prekonoć razgradi sve ono što argatske ruke prekodan sazidaju. To je dakle ta Bojana i taj ćudljivi Drim koje treba ukrotiti, rijeke na kojima se i danju i do duboko u noć zaustavljaju brižne oči projektanta-sanjara: on nosi svoje planove i projekte danima i danima, živi sa njima i gori ih u sebi, gori od želje da ih vidi oživljene, ostvarene, u pokretu, u tempu, u životnom dahu; on gleda brigade i brigade radnih ljudi, osluškuje prvi udar ašova, već vidi prve iskopane kubike i poslije — iscijeđene močvare i pištaline, protjerana malarična gnijezda. On vidi oranice koje već izranjaju iz vode na svijetlo dana i vraća ju se životu i suncu, on projektira vodene padove i turbine, i smiješi se nad budućom dječačkom radošću čovjeka kad mu u tamni sobičak hrupi raskošna iskrava svijetlost žarulje!...

O tome sam razmišljao i tako se, poslije, govorilo u radnoj seljačkoj zadruzi na domaku Skadra. Ljudi su pred nas iznijeli čitavo brdo lubenica, nutkali nas svaki čas i zasijecali noževima u lubenice tražeći za nas što rumenije i slađe. Jeli smo i razgovarali — bilo ih je prilično koji su znali naš jezik. Tih dana udarali su temelje zadruzi, pa je u njima bilo i oduševljenja i ponosa što su jedni od prvih koji grade socijalizam u svojoj malenoj zemlji. I u očima pretsjednika Ćamila, i u riječima starog Djeta bilo je vjere i sigurnosti, koja se uvećavala još i bliskošću radova na isušivanju Jezera — o njima se tada mnogo govorilo i mislilo se da neposredno pretstoje, a od njih je i zadruga očekivala mnogo.

— Hvalabogu — rekao je Djeto pružajući nam škiju — nađosmo se najzad, kao braća, pa ajde da bratski porazgovaramo. Zajedno, to i ja vidim, biće nam ponajbolje — besa! I to Blato... Proždrije nam, šejtan, mnogo zemlje. Moj djed je orao tamo gdje ti danas treba čitav dekik i po veslanja — i to ljeti, kad nijesu poplave! A lijepo bi bilo, volio bih da doživim, da vidim — eh, braćo Crnogorci neće nam biti loše!...

Otišli smo predveče za Titograd, preko Božaja, i dugo poslije rastanka šumjele su u nama riječi albanskih drugova iz zadruge, i drugova udarnika, i drugova komunista; još je po rukama gorio stisak i u grudima se nečujno svijala ljubav prema novim poznanicima i prijateljima. A ja sam siguran, i ne mogu vjerovati da prijateljstvo, eto, umire i da je leptirova vijeka, da gubi svoju cijenu. Ja zaista ne znam šta kaže danas stari Djeto, ni svi oni drugovi udarnici — ali zar će Djeto pregaziti svoju besu i zar će udarnici zadaviti rukom one svoje ranije reči? Zar se oni, baš oni — koji su se sreli kod nas sa socijalizmom kao sa našom svakodnevnom praksom i hvalili ga na sva usta — zar se zbilja mogu složiti s onim što se danas u njihovoj zemlji o nama tako klevetnički priča? Naročito sada kad su im snovi bačeni pod noge, kad je rukovodstvo njihovo odgurnulo nogom bogato korito — kao izvjesno biće iz poznate basne?..

Apel francuskih intelektualaca za odbranu kulture i mira

Privremeni nacionalni komitet francuskih intelektualaca uputio je apel francuskim intelektualcima za odbranu kulture i mira. U apelu se konstatuje da se ratna opasnost može izbeći, jer narodi mogu da sarađuju u miru, bez obzira na rasne razlike i ekonomsko-socijalna ubeđenja, na bazi uzajamnog poštovanja nezavisnosti i nacionalnih osobina naroda. »Narodi mogu i moraju da učvrste međunarodne veze koje treba da posluže stvari mira. Nameće se nužna potreba da se prekine sa tajnošću atomske energije i ucenjivanjem atomskim bombama i da se zabrani upotreba atomske energije u rušilačke svrhe« — kaže se u apelu.

Apel je potpisalo 40 najistaknutijih francuskih naučnika, književnika, umetnika i novinara, među kojima naučnik Frederik Žolio Kiri, pesnik Pol Eliiar, Pikaso, Aragon, Luj Marten Šofije, Žan Kasu, Verkor, Fužeron, Farž.Ginber, Baje i drugi.

Priredbe sovjetskih umetnika u čast XI kongresa Komsomola

Centralni dom umetnika u Moskvi organizuje ciklus večeri pod parolom »Umetnička omladina — u čast XI kongresa Komsomola«. Krajem januara održano je veče posvećeno liku komsomolca u komadima koje daju moskovska pozorišta. Tom prilikom prikazane su scene iz pojedinih komada koje prikazuje »Moskovski hudoženstveni akademski teatar«, »Teatar moskovskog sovjeta«, »Teatar Crvene armije«, »Moskovsko dramsko pozorište«, »Centralno dečje pozorište« i »Državni studij filmskih glumaca« Priredbe u čast XI kongresa Komsomola dali su i mladi kompozitori, studenti konzervatorijuma.

Tokom februara i marta u Centralnom domu umetnika održaće se večeri na kojima će nastupati umetnici majstori, vaspitanici Komsomola, zatim večeri na kojima će mladi umetnici nastupati pred delegatima Kongresa, kao i veče posvećeno razvitku teatra »Lenjinski Komsomol«. Posebne večeri biće posvećene najboljim kreacijama studenata moskovskih visokih pozorišnih škola i smotrama uspeha u amaterskom radu omladinske organizacije »Radne rezerve«.

***

SOVJETSKI DOKUMENTARNI FILM O LENJINU

Na dan dvadesetpetogodišnjice smrti V. I. Lenjina, 22 januara ove godine, prvi put je u nekoliko moskovskih bioskopa prikazan novi dugometražni dokumentarni film »Vladimir Ilić Lenjin«. Sada se film s ogromnim uspehom prikazuje u mnogim gradovima i oblastima Sovjetskog Saveza.

U moskovskom Filmskom domu organizovana je diskusija o novom dokumentarnom filmu »V. I. Lenjin«. Mihail Rom govorio je tom prilikom o radu svog kolektiva na tome filmu

On je rekao da se kolektiv našao pred zadatkom da što je moguće potpunije prikaže sva dokumenta o Lenjinu, snimljena za vreme njegova života, a da uz to ne dopusti ni najmanje njihovo unakažavanje, s obzirom na tadašnju nedovoljnu filmsku tehniku.

Izvršen je ogroman rad na preslikavanju arhivskih dokumenata i na njihovom prilagođavanju za savremeni dokumentarni tonfilm. Snimatelji su, naime, u vreme nemog filma snimali sa brzinom od 16 snimaka u sekundi. Takvi snimci, prilikom prikazivanja na savremenoj tonfilmskoj aparaturi, izazivaju utisak neprirodno ubrzanih pokreta. Zato je za novi dokumentarni film bilo potrebno da se najvažniji negativi presnime na normalnu brzinu od 24 snimka u sekundi.

U starom, nemom žurnalu, slika je zauzimala svu površinu filmske pantljike, a u tonfilmu jedan deo pantljike otpada na ton, pa je samim tim korišćenje starih nemih filmova za tonfilm vezano uz opasnost da deo slike bude odrezan. Da bi se to izbeglo, kolektiv koji je radio na novom dokumentarnom filmu o Lenjinu, morao je da u nizu slučajeva slika presnimi tako da ona dobije svoju sadašnju širinu. U filmu je reprodukovan i pravi Lenjinov glas na taj način što je snimljen na filmsku pantljiku sa gramofonskih ploča. Kolektiv je uložio mnogo napora da bi poboljšao izgled pojedinih starih negativa.

Prisutni su dali visoku ocenu propagandnim i umetničkim kvalitetima ovog novog dokumentarnog filma o Lenjinu.

PRAVI CILJEVI NEPRIJATELJA MEDJUNARODNOG SINDIKALNOG JEDINSTVA

Istorija borbe protiv međunarodnog sindikalnog jedinstva, odnosno protiv Svetske sindikalne federacije, stara je isto toliko koliko i sama Svetska sindikalna federacija. Izvesni najreakcionarniji vođi reformističkih sindikata Evrope i SAD pokušavali su da onemoguće i samo stvaranje međunarodne sindikalne organizacije — Svetske sindikalne federacije. Zahvaljujući naporima progresivnih sindikata i volji radničke klase Engleske i Amerike, slomljen je otpor neprijatelja sindikalnog jedinstva i stvorena je još u jeku rata, 1945 godine, Svetska sindikalna federacija.

Poslednji pokušaj u tom pravcu pretstavlja istupanje Britanskih tredjuniona (TUG) i Kongresa industriskih organizacija SAD (C.I.O.) iz Svetske sindikalne federacije. Istupanje je usledilo posle ultimatuma za prekid delatnosti SSF koji su u toku 1949 godine podneli pretsednik TUC Dikin i sekretar CIO Keri. Ovaj završni čin zavere protiv međunarodnog sindikalnog jedinstva i Svetske sindikalne federacije ima prilično dugu predistoriju. Jedno je nesumnjivo, da se i iza ovog poslednjeg manevra Dikina i Kerija nalazi opet zloglasna Američka federacija rada, poznata agentura američkih trustova u radničkom pokretu.

Vođi ove agenture američkog imperijalizma pokušali su, uglavnom putem korupcije, da izvrše rascep u sindikalnom pokretu Francuske, Italije, a kasnije i Latinske Amerike. U Francuskoj je pod pokroviteljstvom Irvina Brauna, »ambasadora« »Američke federacije rada za Evropu«, formirana grupa »Fors uvrijer«, u Italiji su se otcepili katolički sindikati od Generalne konfederacije rada Italije, u Latinskoj Americi je, nasuprot progresivnoj Konfederaciji trudbenika Latinske Amerike, formirana tzv. Latinskoamerička federacija rada, dok je u Evropi stvoren »Administrativni komitet«, u kome učestvuju reakcionarni vođi američkih sindikata i rukovodioci sindikata jednog dela maršalizovanih zemalja Evrope. U leto 1948 godine su bile takođe preduzete mere da se stvori tzv. Azijski sekretarijat u cilju razbijanja sindikalnog jedinstva Azije i iskorišćavanja sindikata aziskih zemalja za ciljeve američke ekspanzije. Treba istovremeno potsetiti da je krajem 1948 godine u Parizu formiran tzv. Sindikalni centar, u kome su zastupljeni fašistički emigranti iz zemalja narodne demokratije, što takođe pretstavlja novi potez u pravcu razbijanja jedinstva u nacionalnim i međunarodnim razmerama.

Da bi se shvatilo kakvi su ciljevi ovih novih »organizacija« dovoljno je navesti samo neke podatke o tzv. Sindikalnom centru, koji je formiran oktobra meseca prošle godine u Parizu. Prema pisanju organa Američke federacije rada konferenciji je prisustvovao Irvin Braun i emigranti iz »deset zemalja koje su pod sovjetskom dominacijom«, dok su zadaci novog »centra« između ostalog »da vodi borbu protiv totalitarnih režima u Istočnoj Evropi putem raznih sredstava propagande i da istovremeno održava vezu s ilegalnim snagama koje dejstvuju u tim zemljama«. (»Ilegalne snage« Jugoslavije u ovoj antiradničkoj agenturi američkog imperijalizma zastupao je poznati izdajnik radničke klase i ratni zločinac Živko Topalović).

To opet svedoči da se radi o široko organizovanoj zaveri neprijatelja radničke klase i mira u svetu, o čitavom sistemu manevara, intriga, ucenjivanja i korupcije agenata američkog imperijalizma, sa ciljem da se oslabi radničko jedinstvo u nacionalnim i međunarodnim razmerama, da se olakša sprovođenje u život porobljivačkih planova američkog imperijalizma.

U ovu protivradničku i protivdemokratsku rabotu uložena su ogromna finansiska sredstva. Po izjavi samoga Grina, pretsednika Američke federacije rada, utrošeno je oko 180 miliona dolara samo u 1948 godini za »pomoć« cepačkim grupama i renegatima u sindikalnom poktretu deset zemalja.

Što se tiče Britanskih tredjuniona, poznato je da su još od kraja 1947 vođi laburista, u prvom redu Dikin i Tjuson, otpočeli u Engleskoj žestoku kampanju protiv komunista u sindikalnom pokretu. Ta kampanja se nastavila u toku 1948 godine, da bi dobila naročito oštre forme posle tzv. Deklaracije o komunizmu, a naročito posle pogromskog proglasa Generalnog saveta Britanskih tredjuniona »za iskorenjivanje komunizma u sindikatima«. Ovu kampanju laburista protiv naprednih elemenata u Britanskim tredjunionima prihvatila je celokupna reakcionarna štampa i u svojim napisima hrabrila je i hvalila »patriotske podvige« renegata radničke klase. A to samo svedoči da je i ova kampanja protiv komunista u Engleskoj, zajedno sa celokupnom razbijačkom politikom reakcionarnih vođa pojedinih sindikalnih pokreta, ustvari samo deo opšte kampanje koju imperijalistički tabor vodi protiv međunarodnog radničkog pokreta,

O uskoj povezanosti razbijačkog rada Dikina i Kerija sa Američkom federacijom rada (a to znači sa zvaničnim krugovima SAD) svedoči pored ostalog i izjava koju je Irvin Braun dao specijalnom dopisniku pariskog »Monda« neposredno pred zasedanje Izvršnog biroa SSF, na kojem su Dikin i Keri napustili Svetsku sindikalnu federaciju. »Imam dovoljno razloga, izjavio je Braun, da smatram da će Kongres industriskih organizacija (CIO) i Britanski kongres tredjuniona (TUC) bez oklevanja prekinuti svaku vezu sa Svetskom sindikalnom federacijom«.

Predviđanja Irvina Brauna ostvarila su se na januarskom zasedanju Izvršnog biroa SSF. Dikin, Tjuson, Keri, izvršavajući naloge svojih gospodara, napustili su sednicu Izvršnog biroa SSF, čime su Britanski tredjunioni i Kongres industriskih organizacija SAD istupili iz Svetske sindikalne federacije. Za njima je poslušno napustio salu i njihova marioneta Kupers, pretstavnik sindikata Holandije.

Na pomolu je, izgleda, stvaranje nove međunarodne sindikalne organizacije. Još oktobra 1947 Šezdesetšesti kongres Američke federacije rada istakao je potrebu reorganizacije sindikalnog pokreta u Evropi i svetu putem stvaranja nove međunarodne sindikalne organizacije. Istupanje Britanskih tredjuniona i Kongresa industriskih organizacija iz SSF omogućilo je preduzimanje i izvesnih praktičnih mera u tom pravcu. Nije teško pogoditi kakav će biti program i karakter nove sindikalne internacionale — ukoliko je renegati međunarodnog jedinstva trudbenika budu uspeli da ostvare. O karakteru te nove međunarodne sindikalne federacije sam Braun kaže sledeće: »U njenom programu neće se ni pominjati klasni interesi trudbenika, a pogotovo klasna borba protiv koje mi odlučno istupamo«. Naravno, ova nova organizacija zasnivaće se na načelima »uzajamnog razumevanja« radnika i poslodavaca, radničke klase i kapitalističke države. Razumljivo je onda što progresivna štampa u SAD i celom svetu piše o pokušaju stvaranja međunarodne štrajkbreherske organizacije, koja će se nalaziti pod komandom Američke federacije rada, a praktično će pretstavljati instrument američkih trustova u porobljavanju evropskih i drugih naroda.

Nasuprot ovim manevrima i krstaškom pohodu imperijalizma i njegovih agenata stoji relativno bogat i značajan bilans Svetske sindikalne federacije.

Dovoljno je samo napomenuti da je u ovom kratkom periodu od svog osnivanja SSF organizovala niz akcija i kampanja koje su olakšale položaj radničke klase i sindikalnog pokreta u nizu kapitalističkih i kolonijalnih zemalja. SSF je organizovala kampanju za pomoć španskom narodu, za spas sindikalnih radničkih prvaka Španije, povela akciju za odbranu političkih i sindikalnih sloboda u Grčkoj, Kipru, Kini, Egiptu, Indiji, Južnoj Africi, Iranu, Malaji i nizu drugih zemalja. Preko međunarodnih organizacija intervenisala je za demokratizaciju pobeđenih fašističkih država Nemačke i Japana, i svojim akcijama dala značajan doprinos borbi za mir i odbranu demokratije u svetu. SSF je takođe pružila moralno-političku podršku nacionalno-oslobodilačkim pokretima u prvome redu kolonijalnih zemalja. U borbi protiv rata i ratnih huškača, u borbi protiv osvajačke i porobljivačke politike američkog imperijalizma i imperijalističkog tabora uopšte SSF je, dosledno principima na kojima je osnovana, dizala svoj glas i aktivirala po tim pitanjima sve nacionalne sindikalne centrale. Borba za ekonomsko-socijalno poboljšanje položaja trudbenika, za odbranu slobode organizovanja i akcije sindikata za odbranu demokratskih prava i političkih sloboda radničke klase, rad na pomoći borbenim akcijama sindikalnih pokreta mnogih zemalja, na podršci nacionalno-oslobodilačkim pokretima porobljenih i kolonijalnih zemalja, na aktivizaciji milionskih masa trudbenika za odbranu i učvršćenje mira u svetu — sve su to krupne akcije koje je izvela SSF i kojima je ona pridobila poverenje radničke klase celog sveta i simpatije demokratskih i progresivnih snaga celog sveta.

I onda nije slučaj što se skoro ceo Izvršni komitet SSF suprotstavio ultimatumu Dikina i Kerija. Inicijatori ovog ultimatuma nisu mogli da shvate da Svetska sindikalna federacija nije oruđe pojedinaca, pa makar oni bili i iz anglo-saksonskih zemalja, pa makar oni primali visoke plate od nekoliko desetina hiljada dolara godišnje. Oni su zaboravili da Svetska sindikalna federacija nije isto što Organizacija ujedinjenih nacija i da ne mogu računati na bilo kakvu glasačku mašinu u sprovođenju svoje razbijačke politike. Parisko zasedanje Izvršnog komiteta Svetske sindikalne federacije skoro jednoglasno je odbacila ultimatum Dikina i Kerija. Pretstavnici sindikata, čiji su pretstavnici zastupljeni u Izvršnom komitetu SSF (Sovjetskog Saveza, Jugoslavije, Francuske, Italije, Poljske, Kine, Indije, Rumunije, Latinske Amerike, Mađarske, Cejlona, odbili su predlog za prekid delatnosti SSF i izjasnili se za njeno dalje postojanje i učvršćenje, demaskirajući ultimatum Dikina i Kerija kao manevar neprijatelja radničke klase. Jugoslovenska delegacija na pariskom zasedanju Izvršnog komiteta dosledno je branila opstanak i dalji rad Svetske sindikalne federacije, tražeći njenu dalju egzistenciju u interesu radničke klase kapitalističkih zemalja i trudbenika kolonijalnih zemalja, u interesu odbrane demokratije i očuvanja mira u svetu. To je bio stav svih progresivno demokratskih sindikata i svih istinskih pretstavnika sindikalnih pokreta, zastupljenih na ovom zasedanju. Ovom stavu članova Izvršnog komiteta SSF pridružio se i niz nacionalnih sindikalnih pokreta koji su u svojim rezolucijama osudili razbijački rad agenata Volstrita i međunarodnom radničkom pokretu. Veliki broj protesta koje su uputile sindikalne organizacije Engleske i SAD svedoči da je vodstvo TUC i CIO napustilo SSF bez saglasnosti i protiv volje većine članova tih organizacija. Karakteristično je da znatan broj organizacija koje su u sastavu TUC i CIO osuđuju stav svoga vodstva kao uslugu neprijateljima radničke klase, dok je sindikat električara SAD, koji je inače u sastavu CIO, posebnom rezolucijom demaskirao razbijačku i štrajkbrehersku delatnost svoga člana Džemsa Kerija, sekretara Kongresa industriskih organizacija SAD. Po svemu izgleda da će reakcionarno vodstvo iz TUC i Cio u svojoj razbijačkoj antidemokratskoj i protivradničkoj raboti naići na jakog protivnika ne samo u međunarodnom sindikalnom pokretu, koji se već pokazao jedinstven u odbrani SSF, već istovremeno i na otpor radnika i službenika Engleske i Sjedinjenih država Amerike. Dalji razvoj događaja još više će demaskirati i u očima miliona trudbenika svih zemalja razbijače Svetske sindikalne federacije kao otvorene agente američkih monopola i ratnih huškača.

Miša PAVIČEVIĆ

ENGLESKA

»STUDIO« O BORAVKU MLADIH ENGLESKIH SLIKARA NA OMLADINSKOJ PRUZI

Engleski umtenički časopis »Studio« u svom januarskom broju objavio je članak o boravku četiri mlada engleska slikara, Hortona, Sirla, Skarfa i Hogarta na Omladinskoj pruzi. Za vreme svog boravka u Jugoslaviji, ističe list, mladi engleski slikari upoznali su se sa naporima i poletom jugoslovenskih naroda u radu na izgradnji novog života. Iz razgovora s jugoslovenskim umetnicima oni su dobili zadivljujuću sliku o mogućnostima koje narodna vlast u Jugoslaviji pruža umetnicima. Za vreme tronedeljnog boravka u Jugoslaviji engleski slikari izradili su oko 200 crteža i slika, od kojih je 60 bilo izloženo u londonskoj Lester galeriji, kao i na izložbi koju je priredila Jugoslovenska ambasada u Londonu.

FRANCUSKA

Protesti protiv suđenja američkim komunistima

Stotine hiljada dopisnica svakodnevno stižu u Pariz na adresu A. Džefersona Keferija, ambasadora Sjedinjenih Država u Francuskoj. Na dopisnicama je otisnut kliše koji pretstavlja američki Kip slobode iza rešetaka, sa natpisom: »Obustavite proces protiv dvanaestorice! Njima se sudi zato što hoće da ostvare slobodu!« Ove dopisnice izdaje »Odbor za odbranu Dvanaestorice«, protestujući time protiv procesa koji je insceniran da bi se osudili i odvojili od svoga naroda dvanaestorica rukovodilaca Komunističke partije SAD.

MANOLIS GLEZOS

Manolis Glezos u tamnici čeka
Osuđen na smrt. Lice nema straha.
U ćeliji mu grmi silna jeka
S Gramosa, Pinda, s padina Kozjaka.

I onda, kad je s Akropole Glezos
Zastavu skido usred ropske tmine,
Srce je tuklo, no on nije prezo
Pred omčom smrti. Znao je da s njime
Milion ruku posegnu da skine
Zastavu tuđu s lica domovine.

Sad zna da idu Gramosom brigade,
Kolone brojne partizana Grka.
Do neba rastu brda — barikade,
Gramose, zoro! Goro, goro mrka!

Riječi ti stoje na kamenom čelu:
Zakletva tvrda srcem ispisana;
A pisahu je u jurišu vrelu
Rođenom krvlju sedamdeset dana.

Kad noć se tamna iznad rodnog kraja
Nadvije krilom i rešetke zastre,
Glezosov lik se ozari, pun sjaja:
To s gora svijetle partizanske vatre.

Grigor VITEZ

Dve poruke Teodora Drajzera

Pola godine pred svoju smrt, zaključujući svoje delo i završavajući svoj život, Teodor Drajzer, jedan od najvećih književnika Amerike uopšte, a među modernim najveći svakako, uputio je Vilijamu Fosteru, pretsedniku američke Komunističke partije, pismo u kome mu je izrazio želju da postane član Partije. »Protekle istoriske godine — pisao je Drajzer — učvrstile su moje uverenje da će široko učlanjivanje u Komunističku partiju znatno pojačati snage američkog naroda i pomoći mu da, u zajednici s antifašističkim snagama celoga sveta, potpuno iskoreni fašizam, ostvari novu svetsku demokratiju, ekonomski progres i slobodu kulture. Vera u veličinu i dostojanstvo čoveka bili su vodeći princip moga života i moga rada. Logika moga života i moga dela navode me stoga da zatražim članstvo u Komunističkoj partiji«.

Pismo je objavljeno. Prenela ga je i sva napredna svetska štampa kao svedočanstvo jednog od najvećih i najumnijih ljudi savremene Amerike o najsvesnijem i najzdravijem delu američkog naroda. Demokratskoj svetskoj javnosti ono je odmah posle rata i pobede nad fašizmom, u pravi čas i u pravo vreme, pokazalo da su najveći duhovi Amerike i najsvesniji deo američkog naroda prozreli prave imperijalističke ciljeve Trumanove politike i da ne stoje za njima. Američkom narodu Drajzer je, obraćajući mu se preko Komunističke partije, ukazao na pozitivne snage u svetu i Americi, koje su jedine u stanju da osiguraju mir, blagostanje, ekonomski progres i slobodu kulture. Za Drajzera samog, najzad, to pismo pretstavljalo je krajnji bilans njegovog života i njegovog književnog dela — pisac »Jedne američke tragedije«, »Sestre Keri« i niza drugih dela u kojima je slikan život američkog naroda i nemilosrdnom analizom prikazana strašna, otrovna i razarajuća uloga koju vrše trustovi, finansiski i industriski kugovi u životu naroda Amerike, smatrao se dužnim da narodu, u kome je književno delovao i za koji je pisao, pokaže i izlaz iz teškog položaja u koji je doveden. Kako u svojim delima, slikajući Ameriku verno i kritički, nije našao mogućnosti da dade ili bar jasnije nasluti ono što dolazi i što treba što pre da dođe, on je smatrao da bi njegovo delo bilo nepotpuno bez tog izraza vere u radničku klasu i svetlu budućnost koju ona sobom nosi, da njegova književna savest traži da na pitanja koja je postavio u svojim knjigama dade potpun i jasan odgovor — odgovor koji bi sprečio da docnije »tumači« i »kritičari« falsifikuju smisao njegovog dela. Tako je i došlo do tog pisma Fosteru, koje deluje uzbudljivo i potresno kao i ma koja od Drajzerovih majstorskih novela, ono je kruna u Drajzerovom radu i bez njega bi i njegovo delo i njegova ličnost bili nepotpuni, krnji i manje razumljivi.

»Moje traženje je osnovano na uverenju koga sam se dugo držao i koje se pojačavalo i produbljivalo tokom godina — pisao je Drajzer. — Ja sam čvrsto verovao da je narod, u prvom redu radnici — Sjedinjenih Američkih Država i sveta — čuvar svoje sopstvene sudbine i tvorac svoje budućnosti«.

Drajzer je u tom pismu-poruci istakao veliku i odlučujuću ulogu koju je u borbi protiv fašizma odigrao Sovjetski Savez. »zemlja koja je izgradivši socijalizam dala najveći primer u istoriji«, ukazao je da su komunisti bili prvi koji su podigli glas protiv fašističke agresije u Kini, Abisiniji i Španiji i poveli porobljene narode Evrope u borbu protiv fašizma. »Vodeći svoj narod ka pobedi Tito je zadobio divljenje sveta. Ime Staljinovo voljeno je od svih slobodnih naroda zemaljske kugle«. Američki komunisti, tvrdio je Drajzer, hrabro su se borili za vreme rata i generalštab američke vojske bio je prinuđen da to prizna; oni su pomogli da se probudi naše razumevanje slobodarskih tradicija Amerike; marksizam im je omogućio da naučno spoznaju snagu radnog naroda kao istorisku silu koja je u stanju da uništi fašizam, spase čovečanstvo i povede ga u borbu za dalji progres. »Besmislena predubeđenja protiv svega onog što se pravilno ili pogrešno vezuje uz »komunizam«, apsurdna su i opasna u politici, — zaključio je Drajzer. — »Koncesije antikomunizmu naročito su opasne u oblasti nauke, umetnosti i kulture. Ako naši misliooi i stvaraoci žele da odgovore zadacima koje pred njih stavlja demokratska kultura, oni treba da se oslobode straha i iluzija koje onemogućavaju otvorenu diskusiju ideja«.

»Velika« američka štampa prećutala je Drajzerovo pismo — ono u Americi nije imalo veliki publicitet. Njegova poruka je,međutim, s vremenom samo dobila u važnosti i u aktuelnosti... Tri godine posle Drajzerove smrti, posle niza pokušaja da se Komunistička partija stavi van zakona, posle niza progona kojim su partija, njeno članstvo, napredna štampa i napredni ljudi uopšte, bili izloženi od strane zloglasnog Komiteta za ispitivanje antiameričke delatnosti i Federalnog istražnog biroa (FBI), i sam Foster, kome je pismo bilo upućeno, sa jedanaest drugova iz rukovodstva Partije, izveden je pred sud pod lažnom optužbom da je pripremao izdaju zemlje. Među protestima i izjavama kojim su napredni intelektualci Amerike: književnici, umetnici, filmski radnici i naučnici, osudili taj najnoviji napad na demokratiju i slobodu američkih građana, isticalo se i svedočanstvo Drajzera, a nekako u isto vreme njegovoj pretsmrtnoj odbrani Komunističke partije pridružila se i njegova nova — posmrtna poruka, njegova posmrtna knjiga, roman »Stoik«, koja u celokupnom Drajzerovom delu i verovatno u svoj američkoj literaturi pretstavlja najtežu optužbu protiv »američkog načina života« gornjih deset hiljada: milionera, bankara, pretsednika trustova, — njihovu najtežu osudu.

Roman »Stoik« pretstavlja poslednji, završni deo u Drajzerovoj velikoj trilogiji, otpočetoj pre više godina romanima »Finansijer« i »Titan«. Frank A. Kapervud, koji u prethodna dva romana čas padajući, čas dižući se, preko zatvora, afera i prevara krči sebi put do multimilionara, finansiskog magnata i »titana«, u početku treće knjige, u šezdesetoj svojoj godini, nalazi se na vrhunci svoje mo-

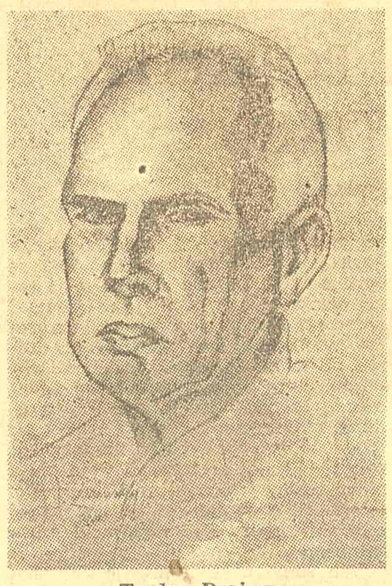

Teodor Drajzer

ći: njegova imovina u hartijama od vrednosti, u kućama i umetničkim zbirkama, ceni se na preko dvesta miliona dolara. Tek što je završio borbu oko čikaških podzemnih železnica on se baca na novi posao, ovoga puta ne više sa strašću, ne samo zbog zarade — on ima više nego što bi mogao da potroši — nego više po sili mehanizma kapitalističkog sveta. Još je u snazi, o svakom njegovom pokretu piše štampa, na vrhuncu je svojih finansiskih uspeha, u Njujorku ima veliku kuću, specijalno građenu za muzej, punu slika, starina i dragocenosti dobavljenih iz Evrope — to daje naročito dostojanstvo njegovom finansiskom i društvenom ugledu — žena mu živi u Njujorku, jednu ljubavnicu je poslao na putovanje u Evropu, dru ga umire, treća, sa kojom počinje roman, trideset pet godina je mlađa od njega, a ipak — on je sam. Najveći i najbolji deo života je prošao, na njegovoj kosi nataložile su se sede, pred njim je još svega pet, deset, u najboljem slučaju petnaest godina života, postigao je sve što bogat čovek može da postigne u Americi, a ipak, kad sačini bilans svoga života, šta od svega toga ostaje? — Kao i žalosni junaci jednog od najmračnijih Floberovih romana, i on može samo da se seti ponekih scena sa svojim ljubavnicama.

Berenisa, sadanja njegova ljubavnica, koju je kao njen tutor desetak godina izdržavao i pripremao za sebe, nagovara ga da krenu na odmor u Evropu. Na jednom brodu putuje Kapervud sa svojom ženom — fotografije i članci u štampi treba da pokažu javnosti moralnu čistotu i bračnu harmoniju koji vladaju u krugovima gornjih deset hiljada, — na drugom brodu putuje Kopervudova ljubavnica sa svojom majkom. Po specijalnom zadatku putuje u Evropu i mister Tulifer (iz porodice Tulifera, država Misisipi), dendi iz njujorških salona, koji, već odavno bez pet para u džepu, živi od pozajmica, od društvenih veza i novaca svojih ljubavnica. Kapervud ga je po savetu Berenise najmio da za dvesta dolara mesečno bude ljubavnik njegove žene za vreme dok se svi četvoro budu bavili u Evropi... To je potka američkog načina života ove grupe ljudi, isečene iz američke stvarnosti, i osnova Drajzerovog romana.

U Evropi Kapervud nastavlja s poslovanjem. Iako se roman dešava početkom ovog veka, negde oko 1905 — pisan je mnogo docnije, pred Drajzerovu smrt, — Drajzer je u nj uneo mnoge elemente iz savremene stvarnosti kapitalističkog sveta. Očavajući dalekovido promene koje su za vreme Drugog svetskog rata nastupile u odnosima snaga kapitalističkog sveta, Drajzer je pretstavnika američkog finansiskog kapitala uputio baš u London da bi onde od engleskih kompanija, slabo organizovanih, bez dovoljnih finansiskih sredstava, kupio akcije londonskog metroa, modernizovao ga i učinio ga rentabilnim preduzećem koje će odbacivati velike profite. Londonske kompanije, koje bi htele da profite zadrže za sebe, uzalud se bore da zadrže koncesije, one ne mogu da sakupe dovoljno finansiskih sredstava, a Kapervud je našao načina da savlada sve zakonske prepreke i našao zastupnike i u samom parlamentu — engleske lordove od stare loze koji mu prodaju komad po komad engleskog tla. Pred silom novca kapitulirale su i nadmenost i ekskluzivnost višeg engleskog društva, Amerikancu skorojeviću Kapervudu, za koga se zna da je bio i po zatvorima, otvaraju se sva vrata; njegovu ljubavnicu primaju kralj i kraljica. Berenisa stanuje u letnjikovcu koji joj je iznajmio jedan lord, koji se, uostalom, bavi i sitnim bankarskim poslovima, a Kapevurd kupuje najlepše engleske slike: Turnera, Rejnoldsa, umetničke kolektije, i sve to šalje u Ameriku. Engleska vrši opštu rasprodaju i nema snage ni da ozbiljno protestuje; nekolike interpelacije u Parlamentu lako su ućutkane.

To je drugi deo romana. Treći počinje Kapervudovom iznenadnom bolešću. Vraćajući se sa lečenja u jednoj od evropskih banja on slučajno odlazi na neki koncert u Parizu. Silno mu se svidela muzika »nekog« Šopena, »za koga je ranije znao samo po čuvenju«, posetio je Šopenov grob na pariskom groblju, od vodiča je doznao za Bizea i De Misea i odlučio da sebi i ženi sagradi grobnicu u Njujorku. Godnu dana docnije umro je u jednom od njujorških hotela. Njegova žena saznala je za njegove ljubavnice i neće ni leš da mu primi u kuću. Akcije njegovih preduzeća odmah su pale. Razni rođaci, poverioci, kompanjoni, pravni savetnici, sudovi i advokati razvukli su u roku od pet godina celokupno njegovo imanje. Kuća u Njujorku i galerija slika otišle su na doboš. Kapervudova udovica umrla je u najmljenom stanu. Od svega sjaja i bogatstva, od sveg životnog dela Kapervudovog, kao jedini trag njegovog delanja i postojanja, ostao je na njujorškom groblju neukusni spomenik u — grčko-romanskom stilu.

Teško je naći porazniju kritiku »američkog načina života«! Roman je pisan mirnim, dokumentovanim i objektivnim načinom kritičkog realiste. Za celokupnu sliku američke stvarnosti u njemu nam nedostaju prikaz života radničke klase i farmera, rasne diskriminacije, ekonomske krize i njenih posledica i mnogo što šta što karakteriše život savremene Amerike. No Drajzer sebi očigledno u ovoj knjizi nije ni postavio takav zadatak — on je nastojao da ga reši u drugim svojim knjigama i celokupnim svojim književnim delom, — u romanu »Stoik« on je hteo da dade istinitu sliku života američkih bogataša, isečak iz američke stvarnosti, istinit, dokumentaran i upečatljiv, lišen svih velova, šminke i ostalih sredstava za ulepšavanje kojim se služi američka propaganda. Iz takve perspektive i u takvom vidu mogao je američku stvarnost sagledati samo čovek koji je nikao iz naroda i celog svoga veka, sve do svoje smrti, ostao vezan sa njime.

Američka zvanična kritika napala je roman, ali ne otvoreno — plašila se velikog Drajzerovog autoriteta — nego podlo, iz prikrajka. Pisalo se da je šteta što Drajzer nije uspeo da dovrši roman, da ga dotera i »ugladi mnoge grubosti«. Izdavačko preduzeće dodalo je kraju romana nekoliko stranica vrlo sumnjivog teksta, nađenog navodno u njegovim beleškama, koji bi trebalo da pretstavlja poslednje stranice romana koji Drajzer nije uspeo da završi. Ali ni najdrskiji kritičari iz Lisovog koncerna nisu mogli da prebace Drajzeru da je bio neobjektivan, da je preuveličavao, da je dosoljavao. Naprotiv! Oni su mu zamerili i zameraju mu što nije lagao — što nije »osetio« svu veličinu i patos istinskih junaka i heroja moderne Amerike, vojskovođa i stratega finansiskog kapitala i konkvistadora epohe imperijalizma.

Američkom imperijalizmu i američkoj propagandi neobično je važan mit o suprematiji američkog nadčoveka: giganta, »titana« — koji iz svoje sobe običnim pritiskom dugmeta pokreće vozove i brodove, stavlja u pogon mašinerije fabrika, upravlja avionima koji su brži od zvuka, proizvodi atomske bombe, poznaje tajnu kako se izbegava ekonomska kriza, raspolaže ogromnim bogatstvima, neiscrpnim mogućnostima i od čije volje zavisi sudbina miliona ljudi. Takvom propagandom plaše se u Americi deca po bioskopima, a odrasli ljudi preko stripova i petparačkih romana. U međunarodnoj politici ulogu toga bauka i Šajloka-zelenaša igraju atomska bomba i Maršal i njegov plan; teorijom o opštoj, tehničkoj, organizaciono, i drugoj suprematiji američkog čoveka, američka diplomatija pravda i svoju oružanu intervenciju u Grčkoj, Kini i Indoneziji. Zasluga je Drajzerove knjige što je doprinela da se razbije mit o Rokefeleru, Morganu Karnedžiu — raznim Kapervudima i njihovim fondovima i fundacijama, i prikazao ih u pravom svetlu: kao naduvene mehure — otrovne i opasne — koji će jednog dana prsnuti i nestati bez traga.

E. K.

ČEHOSLOVAČKA

OSNIVANJE SAVEZA ČEHOSLOVAČKIH KNJIŽEVNIKA

Dosadašnji Sindikat čeških pisaca i Društvo slovačkih pisaca ujedinjuju se u zajednički Savez čehoslovačkih književnika. Savez će obuhvatiti isključivo književne radnike. Ostali pisci, koji se bave naučnim radom, biće organizovani u Savez naučnih radnika. Svoj zajednički kongres čehoslovački književnici pripremaju za mart ove godine. U istom mesecu izići će i prvi broj književnog časopisa »Novi život«, koji će se rukovoditi socijalističkim realizmom kao svojom idejnom i stvaralačkom osnovom.

RUMUNIJA

Nagrade za književnost

Povodom proslave prve godišnjice proglašenja Rumunske Narodne Republike, Prezidijum Velike narodne skupštine odlikovao je niz radnika-udarnika, naučnika, umetnika i drugih javnih kulturnih radnika, koji su doprineli borbi rumunskog naroda za socijalizam. Među odlikovanima nalaze se književnici M. Sadoveanu, E. Kamilar, M. Breslašu i M. Banuš, likovni umetnici L. Makovej i M. Vida i kompozitori M. Andriku i A. Mendelson.

Nove knjige

Državno izdavačko preduzeće izdalo je niz dela rumunskih pisaca koji su se istakli svojim književnim kvalitetima i naprednim stavom u toku poslednjih godina. Među objavljenim delima nalaze se romani »Bosonog« od Zaharije Stanka, pretsednika Saveza pisaca Rumunije, »Tmine« od Eusebija Kamilara, «Spasavanje« od Aleksandra Žara i knjiga novela rano preminulog proleterskog pisca Aleksandra Sahije.

O ČASOPISU »KNJIŽEVNOST«

Časopis »Književnost« stupio je u četvrtu godinu svoga izlaženja. Vreme je da se učini kritički osvrt na njegov rad, da se pregleda njegov udeo u razvoju naše književnosti, da se ispita pred kojim se problemima i preprekama nalazi njegov razvitak, napredak i uspon. Kritički osvrt koji ćemo ovde učiniti u osnovnim linijama zadržaće se na radu časopisa u protekloj godini i početku njegovog rada u ovoj godini.

Ono što se može najpre konstatovati u pregledu toga rada, a što se konstatuje i kod drugih časopisa, to je da je »Književnost« donosila u prošloj godini i da donosi takođe i u novoj redakciji uglavnom priloge pisaca koji su već poznati, koji se redovno javljaju u našem kulturnom životu. Isti saradnici smenjuju periodično jedni druge na stranicama časopisa. Oni daju kvalitetne radove, razvijaju se i sami ovom saradnjom koja označava doprinos književnosti, ali njihov broj ostaje gotovo uvek isti. Književni časopis po svojoj funkciji treba da daje stvaralački impuls književnosti, da je osvežava novim snagama. Jedan od njegovih krupnih zadataka je da stvara uslove za pojavu novih pisaca i da ih formira.

Taj zadatak još uvek stoji pred časopisom »Književnost«, jer u prošloj godini nije dovoljno ispunjavan. Priliv novih saradnika je prilično neznatan, ma da je redakcija imala u jednom periodu u pogledu kriterijuma težnju da ide više u širinu i da aktivira one pisce koji se vrlo retko javljaju sa novim radovima. Časopis se redovno u svome izlaženju spoticao o problem proširenja saradnje. Taj problem je vrlo goruć i za novu redakciju koja pokazuje da se takođe nije snašla u njegovom rešavanju. Problem proširenja saradnje neće se u časopisu »Književnost« rešiti ako ga urednik rešava sam, bez stalne pomoći svojih saradnika i njihove aktivne zainteresovanosti za život časopisa, ako se uređivanje časopisa prepusti stihijnosti i čisto individualnim naporima, ako se ne održava uži kontakt sa saradnicima, ne samo lični, već radni, na organizacionim sastancima, organizovanom korespondencijom, ako se ne obrati pažnja na pojavu i razvitak mladih pisaca po omladinskim časopisima. Časopis »Književnost« je od svoga izlaženja imao ispravnu tendenciju da upoznaje svoje čitaoce sa književnim stvaralaštvom pisaca iz drugih republika. Ta tendencija se pokazuje jače ispoljena u poslednjim brojevima, naročito u odnosu na slovenačku književnost koja je malo poznata srpskim čitaocima. No pokraj svega i pokraj ovih vrlo korisnih i pozitivnih mera, ne pokazuje se jača povezanost časopisa »Književnost« sa stvaralačkim snagama naroda.

Vrlo značajna je pomoć časopisa saradniku piscu koji je u razvoju svoga književnog stvaranja. Ona se izražava u diskusijama, razgovoru i korespondenciji, s njime, u direktnom delovanju na uzdizanje njegovih književnih radova. U časopisu »Književnost« bilo je te saradnje između saradnika i urednika. No ono što je primetno ne samo kod redakcije »Književnost«, već i kod redakcija drugih časopisa, to je da im ne uspeva da budu stalno, kontinuirano radne, da ne okupljaju oko sebe saradnike, da ne diskutuju sa njima po pitanjima uređivanja časopisa, da ne pronalaze u zajednici sa njima nove oblike učestvovanja u književnom životu, da nisu u stanju da se emancipuju od takozvane »krize saradnje«.

Časopis, ako nije savremen, s teškom mukom može da se održi u dinamičnom revolucionarnom preporodu naroda. Godina 1948, puna teških borbi i krupnih pobeda za narode u novoj Jugoslaviji, malo se odrazila na časopisu »Književnost«, kako u njegovom beletrističkom delu, tako i u njegovim kritičkim pregledima i hronikama. Politički život naroda nove Jugoslavije ne prodire punom snagom u časopis. Časopis se više zadržava na registrovanju događaja nego na njihovom analiziranju, tumačenjima, književnim tretiranjima onih problema koji su veoma značajni za život naroda. Časopis »Književnost« još uvek nije dovoljno političan u pogledu redigovanja pojedinih brojeva, a u poslednjim brojevima pokazuje se i tendencija estetskog prilaženja političkim i kulturno-političkim pitanjima. Tako je u 10 broju prošle godine, povodom Svetskog kongresa intelektualaca za odbranu mira, umesto izveštaja naših pisaca koji su učestvovali na tom kongresu, objavljen u časopisu članak Ilje Erenburga, u kome su prećutani i nova Jugoslavija i njena književnost.

Vodeći idejnu borbu protiv pokušaja oživljavanja buržoaskih tendencija u književnosti i umetnosti kod nas, časopis »Književnost« ukazuje na imperijalističke akcije u kulturnom životu zapadno-evropskih zemalja, otkriva njihov metod, izobličava njihove deformacije. No ono što se oseća kao krupan nedostatak ideološkog rada u časopisu, to je nedostatak diskusija po onim književnim pitanjima koja su vrlo aktuelna kako u odnosu na kulturni razvitak naših naroda, tako i za borbu protiv svih ostataka buržoaske estetike i ideologije. Problemi koji se nameću časopisu »Književnost« danas za diskusiju, to su problemi apolitičnosti i bezidejnosti, estetizma i objektivizma.

Raščišćavanje ovih problema doprinelo bi razvitku stvarnije, pozitivnije i plodonosnije književne kritike u časopisu. Časopis »Književnost« nije od svoga osnivanja imao na svojim stranicama književnu kritiku koja bi redovno, aktuelno i meritorno pratila razvitak književnog života kod nas. Naročito je otsustvo književne kritike bilo veoma primetno u beleškama. Osnivanjem »Književnih novina« časopis je jedno vreme ostao gotovo sasvim bez književne kritike. Obnovom redakcije oživela je književna kritika u časopisu. Beleške koje su bile samo informativne, jednim delom kulturno-istoriske i bibliofilske, postale su kritičke recenzije. No i tu se pokazuje nedovoljna organizovanost pomoći od strane saradnika, neraznovrsnost po žanrima i individualnostima, a nejednoobraznost po principijelnim stavovima. Sve ocene u njima su najvećim delom u zavisnosti od ličnog mišljenja, ličnog ukusa, i ličnog suda urednika časopisa koji je tu najaktivniji recenzent.

Gotovo potpuno otsustvo književne kritike u velikom razdoblju protekle godine učinilo je da se časopis »Književnost« u velikoj meri otstrani od književnog života kako Srbije tako i drugih narodnih republika u okviru nove Jugoslavije. Veći kritički prikazi aktuelnih književnih pojava i novo izišlih knjiga bili su vrlo retki i malo uticajni na književno stvaralaštvo. Mogao bi se izdvojiti iz tog razdoblja po korisnosti, analitične studioznosti i konkretnog suda prikaz Čede Minderovića na beletristiku časopisa »Mladost«. Nova redakcija (urednik Eli Finci) posvetila je veću pažnju kritičkom praćenju književnih pojava, prelazeći i okvire književnog života Srbije. Ona je takođe posvetila više kritičkog interesa i pozorišnom životu Beograda. U kritičkim pregledima u poslednjim brojevima časopisa »Književnost« ispoljava se težnja za aktuelnijim, življim, borbenijim praćenjem književnog i pozorišnog života. Ta tendencija, koja ima svojih pozitivnih osobina, sadrži u svojim dosadašnjim rezultatima i negativnosti na koje treba odmah ukazati. Recenzent Eli Finci, urednik časopisa, pokazao je izvesnu sklonost ka preterivanjima kada je oštro istakao slabost »Večere« Skendera Kulenovića, zanemarujući pozitivne osobine tog dela. Kritički sud u belešci koja je posvećena redigovanju pripovedaka Branimira Ćosića je nabačen, nije potkrepljen argumentima i zbog toga nosi obeležje improvizacije. Improvizacije ima i u ocenama režijskog rada na tekstu »Večere« Skendera Kulenovića i u ocenama igre glumaca, kao na primer Joze Laurenčića i Božidara Drnića, u inače vrlo studioznom i sadržajnom prikazu »Ljubov Jarovaje«. Književna i pozorišna kritika u časopisu mora biti dobro promerena, obrazložena i opravdana, jer časopis ima vaspitnu ulogu, vrlo odgovornu u socijalističkom društvu.

Časopis »Književnost« je u protekloj godini objavio nekoliko književnih ogleda koji znače znatan doprinos savremenoj književnoj kritici, naučnom osvetljavanju naše kulturne istorije, kao i književnom uzdizanju čitalaca da pravilno shvate aktuelnu književnu problematiku, kao i probleme našeg kulturnog nasleđa. To je ogled Eli Fincija povodom četiristogodišnjice izvođenja Držićeve »Tirene«, u kome se otkriva realistička životna sadržina tog dela i odbranjuje se od nekadašnjih skolastičko-formalističkih i nebuloznih tumačenja. To su i ogledi Borisa Ziherla o sedamdesetogodišnjici Otona Župančića, Jovana Popovića o Silviju Kranjčeviću, Radovana Zogovića o pesmama Tihonova, posvećenim Jugoslaviji. Marksistička kritika, koja je došla do jakog izraza u ovim ogledima, nesumnjivo proširuje vidike i obogaćuje čitaoce idejnošću i zrelošću rasuđivanja u književnim pitanjima.

Časopisu »Književnost« nedostaje filmski pregled u kome bi se kritički pratilo izrastanje našeg domaćeg filma, analizirali i procenjivali filmski scenariji, produbljeno govorilo o režijskim i glumačkim ostvarenjima, davale sugestije rukovodiocima filma. Isuviše malo je u časopisu praćen i život naše likovne umetnosti, iako je baš u toj oblasti važna principijelna kritika i pomoć umetnicima koji se bore sa stvaralačkim problemima. Muzički život je praćen redovno u časopisu »Književnost«. Prikazi Stane Đurić-Klajn odaju lepu muzičku kulturu i težnju za objektivnim ocenjivanjem muzičkih ostvarenja. No u njenim prikazima još nije pobeđena ona profesionalna obzirnost koja vlada u našem muzičkom svetu, koja često čini da se kriterijum izgubi iza konvencionalnosti, štedljive čuvarnosti održavanja dobrih odnosa.

Književna kritika ne prati sa dovoljno pažnje izlaženje časopisa »Književnost« ni u »Književnim novinama«. Ona bi se morala zadržati kako na smernicama tog časopisa, njegovoj ideološkoj orijentaciji, književnim tendencijama koje dolaze do izraza u njemu, tako i na značajnijim i interesantinijim književnim pojavama koje se pokažu u njegovim beletrističkim prilozima. Tako je književnoj kritici promakla nezapažena umetnički izrazita pripovetka Iva Andrića »Priča o kmetu Simanu«, koja označava izvestan prelom u realističkom prilaženju pisca Andrića slikaniu života, koja ima veoma lepih umetničkih kvaliteta, a s druge strane i slabosti na koje je trebalo ukazati. Kritika se morala javiti i povodom nekih spornih pesama kao što su »Danas bih da govorim« Tanasija Mladenovića i »Zvučne povelje« Gvida Tartalie. Pesniku Tanasiju Mladenoviću, koji u svojim pesmama ima čistote i neposrednosti lirike, topline osećajnosti, trebalo je ukazati na nevladanje temom u toj pesmi, na nedovoljnu povezanost između sadržajnosti predmeta o kome bi hteo pesnički da govori i njegovog pesničkog raspoloženja. Takođe je trebalo ukazati pesniku Gvidu Tartalji na nesklad artističkog tretiranja intenziteta i bogatstva naše današnjice sa njenim životnim i revolucionarnim izrazom u poemi »Zvučna povelja«.

Na pesmi Oskara Davića »Iz poeme »Zrenjanin«, koja je objavljena u poslednjem broju »Književnosti«, morala bi se književna kritika posebno i duže zadržati, udubljujući se u pozitivne kvalitete i u slabosti te nove pesme Oskara Davića, u kojoj je pesnik pokazao nove akcente svoje poezije, dajući lik poginulog heroja koji živi konkretno u socijalističkoj izgradnji.

Časopis »Književnost« ne sme se ostaviti sam sebi. O njemu je potrebno diskutovati u »Književnim novinama«, u Udruženju književnika. Redakciji bi bilo korisno da povodom svakoga broja ili povremeno organizuje sastanke saradnika, da se na njima učine kritički osvrti i da se ti kritički osvrti objavljuju u samom časopisu.

Velibor GLIGORIĆ

PRVI LIST BUGARSKE MANJINE U JUGOSLAVIJI

Pravilna politika Komunističke partije Jugoslavije po nacionalnom pitanju manifestovala se bezbroj puta do sada u svim oblastima društvenog života u našoj zemlji — na ekonomskom, političkom i kulturnom polju. Zahvaljujući toj pravilnoj politici, a pre svega zaslugom našeg CK i posebno druga Tita, kroz Narodnooslobodilačku borbu i na temeljima njenih istoriskih tekovina, pravilno je rešeno nacionalno pitanje u našoj zemlji.

Na političkom i kulturnom polju pravilno rešenje nacionalnog pitanja ogleda se, pored ostalih kulturnih manifestacija, i u pokretanju velikog broja listova za naše nacionalne manjine, koje uživaju punu mogućnost političkog i kulturnog razvijanja. Dovoljno je napomenuti da je prošle godine u našoj zemlji bilo 33 lista nacionalnih manjina sa ukupnim tiražom od 1,466.279 primeraka, pa da se vidi kakav je zamah dobio kulturno-prosvetni i političko-vaspitni rad među našim manjinama. Ovih dana ovim listovima pridružio se još jedan list — list bugarske manjine u Jugoslaviji.

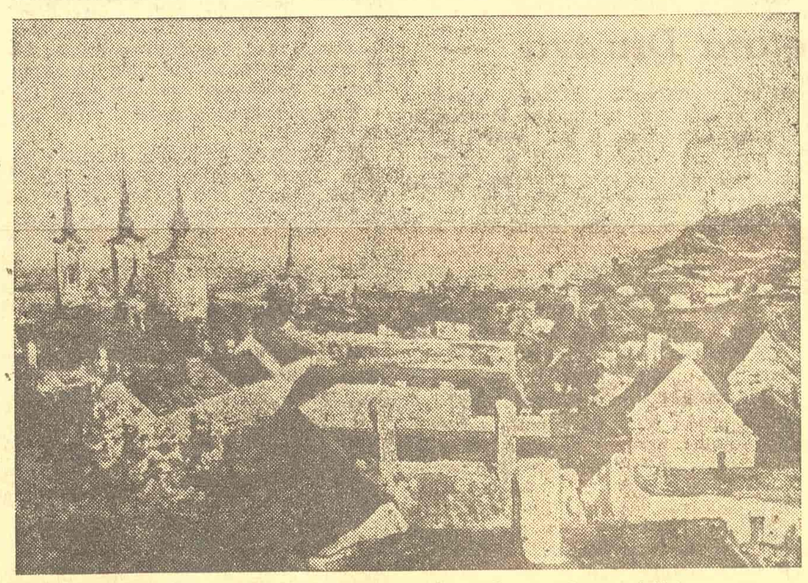

Ljubica Sokić: **Pogled na Sremske Karlovce** (ulje)

Na sam dan otvaranja Drugog kongresa Komunističke partije Srbije izašao je prvi broj nedeljnog lista »Glas Bugara u Jugoslaviji«, organa Narodnog fronta bugarske manjine u našoj zemlji.

Bugarska nacionalna manjina, svesna svih svojih prava u Titovoj Jugoslaviji, aktivno učestvuje u političkom životu naše zemlje u okviru Narodnog fronta Srbije. Pripadnici bugarske manjine uzeli su aktivnog učešća u izgradnji mnogobrojnih objekata našeg Petogodišnjeg plana, omladina bugarske manjine učestvovala je na izgradnji omladinskih pruga. Zajedno sa srpskim narodom u zajedničkoj borbi sa svim jugoslovenskim narodima za bolju budućnost, bugarska manjina dala je svoj doprinos u izgradnji socijalizma u njihovoj domovini — FNRJ, bratskoj zajednici slobodnih i ravnopravnih naroda.

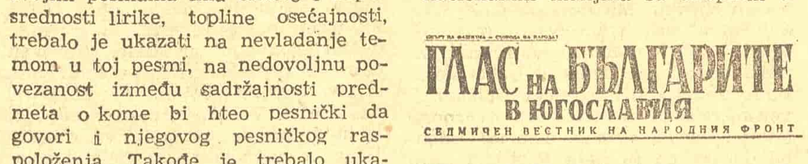

U uvodnom članku prvog broja organa Narodnog fronta bugarske manjine ističu se zadaci lista. »Glas Bugara u Jugoslaviji«, kaže se u uvodnom članku poslužiće učvršćivanju bratstva između bugarske manjine i srpskog naroda i ostalih naroda Jugoslavije i doprinosiće zbližavanju i jačanju bratstva između naroda Jugoslavije i bugarskog naroda.

Ne osvrćući se na mnogobrojne klevete — različite izmišljene priče da je današnje državno i političko rukovodstvo FNRJ tobože krivo za teškoće i nesporazume koji su se pojavili na putu ka ujedinjenju naroda Jugoslavije i naroda NR Bugarske, mi znamo da će istina pobediti i da nikakvi pokušaji ne mogu omesti i sprečiti istoriski razvitak tj. potpuno bratstvo bugarskog naroda i jugoslovenskih naroda.

Još u prvim brojevima, — a dosada je izašlo svega šest, — »Glas Bugara u Jugoslaviji« postigao je vidne rezultate. Pored bogatog materijala sa Drugog kongresa KP Srbije i odluka Drugog plenarnog zasedanja CK KPJ, list je doneo niz vesti i reportaža o životu bugarske manjine. U drugom broju lista doneti su govori drugova Tita, Pijade, Kardelja, Rankovića i Stambolića u kojima se oni, pored ostalog, osvrću i na naše današnje odnose sa NR Bugarskom. »Glas Bugara u Jugoslaviji« doneo je takođe i članke povodom 25-godišnjice smrti velikog Lenjina, stogodišnjice velikog bugarskog revolucionara i pesnika Hrista Boteva i stogodišnjice smrti Franca Prešerna. Pored toga list donosi bogat materijal iz naše zemlje, iz NR Bugarske i iz inostranstva, kao i komentare i članke iz naše štampe. Tehnički je lepo opremljen, a poslednji brojevi su postigli i bolje rezultate u pogledu bugarskog jezika, jer je list, pored ostalih zadataka, stavio sebi u zadatak i da doprinese da bugarska manjina i čitajući list uči svoj književni jezik. U tom pogledu postoji još niz objektivnih teškoća, naročito u pogledu kadrova, ako se ima u vidu da je bugarska manjina tek od oslobođenja počela da uči slobodno svoj maternji jezik.

»Glas Bugara u Jugoslaviji« pretstavlja još jedan mali primer u ogromnom nizu dokaza pravilnog stava naše Partije po nacionalnom pitanju. Novom listu možemo samo zaželeti puno uspeha u njegovom radu na upoznavanju bugarske manjine sa njenim životom, sa njenom borbom i borbom svih naroda Jugoslavije za ostvarenje socijalizma u zajedničkoj domovini Jugoslaviji, u kojoj će bugarska manjina, slobodna i ravnopravna, živeti dokle god federacija između naših naroda i bugarskog naroda ne postane stvarnost »kao unutarnje zdrava i čvrsta federacija ravnopravnih republika Južnih Slovena u opštem socijalističkom frontu«. (Kardelj). U tom pravcu list »Glas Bugara u Jugoslaviji« treba da odigra značajnu ulogu.

NASTAVNIK NA RADU I ODMORU

Nema profesora ni učitelja kome ljudi drugog zanimanja nisu za vreme semestarskog ili letnjeg odmora dobacili zavidljivo:

—Vi opet imate odmor!

Davno sam želela da kažem što o ovom nastavničkom odmoru i o radu nastavnika, o njihovom sedmorukom i sedmosrcem udarništvu.

Svet obično samo zna za to da nastavnik drži časove u školi i zamišlja ga slobodnim čim vidi da učenici izlaze iz škole, ili se na više dana raspuštaju. Istina je, glavni je posao nastavnikov predavanje, ali on i pored toga ima još sedam poslova. Pa čak i ta predavanja o kojima građani nešto znaju, oni zamišljaju tako kako su nekad ponegde bila — da nastavnik sedne za katedru i izgovori učenicima šta je naumio. Međutim zahtevi nove škole, prave škole, sasvim su drukčiji. Nikad dobar nastavnikov čas nije smeo biti samo pedagoško delo, već i psihološko i umetničko. Dobar nastavnik nikad ne saopštava činjenice sa katedre, kao što to čine obični predavači, već mora pošto poto navesti učenike da sami do njih dođu, mora učiniti da se u njihovoj glavi sudovi rode, mora tu, na licu mesta, zajedno sa njima izvršiti sintezu njihovih zaključaka. Obično u jednom danu nastavnik održi takvih pet časova. Činjenica da ih u istom danu ima i u prvom i u višim i najvišim razredima, njegov rad još više otežava. On mora menjati postupak i svu onu neophodnu glumu živog, zanimljivog predavača. Sasvim drukčije radi na predavanju o mestu izgovora suglasnika, a drukčije na predavanju o Domanoviću. Njegova pažnja za sve vreme mora biti budna kao da je skretničar na raskršću ili glumac na sceni. Kada u dvanaest pođe kući, pošto se sit nagovorio, nahodao po razredu, stotine i hiljade pojmova prevrnuo u glavi, građanin, neupućen u ovaj posao, začudi se pri susretu:

— A vi održali časove! Sad na odmor!

Taj građanin misli: »Kako to da u jeku tolikog rada u zemlji ovaj profesor već u podne izlazi iz škole!« Istina je, izlazi iz škole, ali je sa sobom nosi. Idući ulicom razmišlja kako da dostojno proslavi dan Prešernove smrti, Kranjčevića, Vukovu stogodišnjicu ili Držića i Njegoša. On prevrće kod kuće antologije, traži zgodne recitacije, smišlja kome bi učeniku koju dao. Posle ovoga mora da pregleda dvesto pedeset malih dela, školskih zadataka, i da o njima donese sud. To, razume se, ne može da obavi savesno i dobro ni za pet poslepodneva, jer za živu glavu ne sme precrtati zapetu u jednom zadatku na mestu gde u drugom zadatku to nije učinio. Šta je pogrešna, nedokumentovana ocena kritičara-književnika prema profesorovoj pogrešnoj oceni! Učenik očekuje od nastavnika potpunu pravdu, u dlaku, i obrazloženje do sitnica. Malo li nas je puta upitao učenik:

— Zašto ste njemu dali četiri, kad ima isto toliko grešaka kao i ja i još se udaljio od teme?

I, ako nastavnik nije sebi dao dovoljno razloga zašto je to učinio, teško njemu na tom času i posle uvek u tom razredu.

Ne svršavaju se dužnosti nastavnikove ni pregledanjem zadataka. Svaki od njih je i razredni starešina, i pored svih svojih časova jednom nedeljno se sastaje sa svojim razredom na razgovor o učenju i vladanju. U čas kad ga građanin zamišlja slobodnim, nastavnik drži zasebne, dragovoljne časove slabim svojim učenicima, ili prisustvuje omladinskim sastancima. Kad ga vidite da se vraća sa Kalemegdana, pre će biti da je učenike vodio na izložbu, nego da je dospeo da se šeta. A sutradan ga svakako čeka važna, ali ne tako prijatna kao posećivanje izložbe, dužnost da prisustvuje učeničkom lekarskom pregledu.

Nekad se profesori među sobom progone ko je preopterećeniji: nastavnici stvarnih predmeta ili jezika ili društvenih nauka. Ustvari svi oni pored predavanja imaju još puno dužnosti, svima njima je odmor ispunjen nekim radom. Nastavnik prirodnih nauka mora u svojoj školi da gaji sa učenicima malu botaničku baštu u saksijama, ponekad održava i akvarijum. Kad ga vidite na trgu da kupuje kakvu rasadu, nemojte mu reći:

— Blago tebi, vrljaš po pijacama!

On traži biljku potrebnu za školsku botaničku baštu. Ako predaje zemljopis, posle časova ostaje i radi geografske i reljefne mape koje sretate po školskim kabinetima. Posle obaveznih časova su iscrtani i mnogi grafikoni po školskim hodnicima. Tada su stvorene radionice ručnog rada kojih treba da ima u svakoj školi. Kada vi pođete u posetu svojim prijateljima, i daleko iza sebe ostavite svoju kancelariju, nastavnik očekuje u školi posetu đačkih roditelja, da o vladanju i učenju njihove dece s njima porazgovara. Da se često sastaju dokaz je to što iz gomile roditelja prilazi jedan i pita kako je njegova Milica, je li se popravila, i nastavnik zna odmah o kojoj, od dvadeset Milica što im predaje, čovek pita. To je ona rumena, belotrepa, u trećoj klupi do prozora. On je toliko sa svojim đacima blizak, da će i posle deset godina, kad Milica i sama bude nastavnik, poznati je i setiti se u času svih njenih nestašluka. I ne samo da njemu roditelji dolaze u posetu, u školu, već i on, bar po jednom u godini, mora da obiđe domove svojih učenika. Ako ga rano, kad ste vi pošli na posao, sretnete negde u nekoj dalekoj ulici, ne presretnite ga sa rečima:

— E, što su ti srećni ovi profesori! Drugi na posao, oni u šetnju.

Oni su istina srećni, ali ne srećom na kojoj im se zavidi. Srećni su jer vole taj svoj posao, jer, i bez obaveze, žele da što dublje upoznadu život svojih učenika, da nekoga nešto nauče. Zar bi bez toga časove večernjeg odmora mnogi poklonili radnicima i vojnicima, držeći im kurseve. Koliko je radnika na ovim kursevima svršilo gimnaziju, spajajući po dva razreda u jednu godinu; koliko je vojnika i oficira dopunilo svoje obrazovanje!

Ali među svima podvizima koje čini naš prosvetni kadar u srednjoj školi, svakako nastava ruskog jezika spada u najveće. Nastava svih predmeta sem ovoga imala je tradiciju u našoj školi, trebalo je samo prilagoditi je zahtevima naše nove stvarnosti. Samo na našu žalost i na sramotu prosvetne politike stare Jugoslavije, ruski jezik se nije izučavao u našim srednjim školama od početka Prvog svetskog rata pa do oslobođenja 1944 godine. A uspesi upravo u ovom predmetu, udarništvo i ljubav koje su ovde i učenici i nastavnici pokazali zahtevaju da se široj javnosti kaže o tome.

Naša zemlja je posle oslobođenja uvela u srednje škole obavezno izučavanje ruskog jezika sa po pet časova nedeljno. Bio je to veliki poduhvat sličan građenju kakve ogromne fabrike, kakvog važnog kanala ili železničke pruge. Čovek se mora diviti kako smo skoro ni iz čega u toku četiri godine nastavu ruskog jezika podigli na nivo na kome nije bila nastava nijednog stranog jezika kod nas. Samo ogromnom ljubavlju prema svojoj otadžbini i prema Sovjetskom savezu i ruskom jeziku može se protumačiti ovakav uspeh. Država je, razume se, učinila sve što se za kratko vreme može učiniti da se nastavnički kadar osposobi za početak: otvorila je kurseve kroz koje su prošli svi oni što su se na njen poziv javili da predaju ruski. I tu se pokazalo naše divljenje ruskom jeziku i književnosti. Za predavače su se prijavili ne samo oni što su jednom taj jezik izučavali na univerzitetu, nego i oni koji su ga poznavali samo očima, čitajući, koji su samo prevodili, koji su bili nekad u Rusiji i koji nisu bili a želeli da tamo odu, koji su samo verovali da dobro znaju, pa i oni svesni svog nedovoljnog znanja, ali sa ogromnom željom da pomognu zemlji u tom času. Jedan upravo takav čovek, inače nastavnik maternjeg jezika, rekao mi je tada nešto što me je neobično uzbudilo:

— Želeo sam, otkako sam, da se ruski počne izučavati po našim školama, pa sam se sad na ovaj poziv javio, iako ću ličiti na one naše prve učitelje što samo za jedan korak izmiču od svojih đaka. Već unapred vidim učenika koji će me pitati za ime neke retke biljke koje ja zacelo neću znati, već unapred znam kako će me biti stid pred onom polovinom razreda koja to neće razumeti — ali u ime ljubavi prema ruskom, u ime te pobede da ga možemo slobodno izučavati, ja se javljam.

Kad je, uglavnom takav, nastavnički kadar sebe usavršio? Kad je uspeo da svoje latentno znanje toliko aktivizira da na ruskom predaje književnost, da govori o Bjelinskom i Puškinu? Kako je on to sam savladao, kad su i najbolji nastavnici ruskog na univerzitetu pre rata predavali ruski govoreći srpski?

— Vi se opet odmarate! Čitate Tolstoja na ruskom!

Istina, nastavnik ruskog u časovima odmora stigne ponekad da čita i Tolstoja, ali mnogo češće mora da proverava akcente, da se udubljuje u fonetiku, da pregleda zadatke odgonetajući po čitave minute onu učeničku zbrku srpskog sa ruskim i tek tada počinjući da shvata kako ta sličnost jezika mnogo više odmaže nego što pomaže.

Pre nedelju dana prisustvovala sam u Drugoj ženskoj gimnaziji jednom koncertu izvedenom na ruskom jeziku. Bila je to priredba tako lepa, da je škola mirno mogla pozvati nekog sovjetskog gosta. Za učenike bi to bio ogroman potstrek, kad bi im takav gost sa uzbuđenjem čestitao uspeh. Međutim koncerat je bio skoro anoniman, održan samo u prisustvu učenika, nastavnika i pokojeg roditelja. Za vreme priredbe u čudu sam mislila kad su nastavnici sa svojih dvadeset i pet i trideset časova i ostalih već nabrojanih dužnosti uspeli da program odaberu, da učenice upute u rad, kad su učenice pored redovnog rada uspele da i ovaj savladaju. Koliko je razgovora nastavnik morao imati sa učenicom koja je spremila referat »Karakteristika i zadaci sovjetske književnosti«, koliko je morao preturati dok joj nađe literaturu i koliko je morala ona, koja tek ulazi u jezik, raditi? Mnogo puta prekovremeno morali su se sastajati učenici i nastavnici da nađu onako dobru tumačicu za »Pesmu o vesniku bure« Gorkoga ili za onu poznatu pesmu Majakovskoga gde on veli: »Kad bih ja bio Crnac, naučio bih ruski, samo zato što je njime govorio Lenjin«. I tako onda sa oduševljenjem ne bismo učili mi koji za to imamo hiljadu razloga srca i razuma! Vredelo bi učiti ruski i da čovek čuje onaj divni odlomak iz »Zoje« od Margarite Aligjer pred Zojino pogubljenje. Kad je učenica rekla: »Tišina, tišina...«, nastao je takav tajac kao da sva ta dvorana puna đaka umire zajedno sa Zojom, da i ne govorim o radosno-bolnom uzbuđenju koje je obuzelo hiljadu mladih duša dok se recitovala pesma »Jugoslavija« od Tihonova.

Koncerat je bio dosta dug, kako su to obično đački koncerti. Recitovala se i popularna među omladinom pesma »Čekaj me!« od Simonova, i vedra »O nagradi« od Tvardovskog, i od Lebedeva Kumača »Sovjetski prosti čovek«. Bilo je i pesama ruskih i kao scena izvedena je dečja pešma Sergeja Mihalkova »A kod vas?«. Ali su učenice sa čudnom žeđu sve to slušale i mogle bi valjda još toliko, što je dokaz da su mnogo razumele, mogle pratiti, kao i da vole ruski slušati, pa ma im ponešto i ostalo mutno, onim najmlađim naprimer.

I nije ovo bio jedini ovakav koncerat. U istoj gimnaziji je održan i jedan posvećen Puškinu, i jedan Njekrasovu. Taj običaj je zavela Nina Brandajs, rukovodilac za nastavu ruskoga u Ministarstvu prosvete, dok je još bila nastavnik Druge ženske gimnazije. Po drugim gimnazijama se proslavljao Tolstoj i Lenjin, i ko zna koliko je još skoro anonimnih lepih uspeha bilo, a sve ostvarenih u ono vreme kada svet veruje da se profesori odmaraju.

Ali neka niko ne pomisli da su ove mnoge dužnosti nastavniku teške, tojest da su mu teže nego seljaku kopanje, rudaru vađenje rude, glumcu i književniku njihov rad. On voli čoveka, i zato u ovom odgovornom poslu formiranja mladih ljudi može da bude sedmorudi i sedmosrci udarnik. Zato se on i kao star čovek kad mu pomenete da ide u penziju brani da još nije za odmor. Zato kad ga država odlikuje čisto ne može da shvati otkud se to dogodilo, ne smatra da je činio nešto izuzetno.

Desanka MAKSIMOVIĆ

GODIŠNJA SKUPŠTINA DRUŠTVA KNJIŽEVNIKA HRVATSKE

U Zagrebu je 13 o. m. održana godišnja skupština Društva književnika Hrvatske. Skupštini su prisustvovali generalni sekretar Saveza književnika Jugoslavije Čedomir Minderović i izaslanik Ministarstva prosvjete Hrvatske, pomoćnik ministra Lukatela.

Rad skupštine otpočeo je kratkom uvodnom riječju pretsednika Društva Slavka Kolara, koji je, pored ostalog, rekao:

»Bilo bi i od uprave kao i od članstva neskromno da zaslugu za uspjehe Društva pripišu samo sebi i svom radu i nastojanju, jer je taj napredak ustvari samo logičan rezultat u općoj obnovi i izgradnji naše zemlje, u izgradnji novog društva. Naročito kad imamo u vidu ogromne napore i veličanstvene uspjehe i pobjede naših narodnih radnih masa, koji su postignuti baš prošle godine, druge godine naše Petoljetke. Utoliko pre, što moramo konstatovati da hrvatski književnik još uvijek nije uspio da uhvati korak sa velikim vremenom u kojem živi, ni da obuhvati i savlada probleme koji pred njim stoje. Isto tako ni gigantska borba koju su naši narodi vodili protiv okupatora i njegovih sluga nije još uvijek našla adekvatan izraz u našoj književnosti.

Istina je, i pohvalno je, da se s tim stanjem nitko ne miri i ne zadovoljava. Dobra volja, nastojanje i napori naših književnika ne mogu se poreći. Problemi stvaralačkog rada, pitanja forme i književnog zanata, a naročito pitanja idejnosti predmet su brojnih studija, eseja, kritika i članaka u našim časopisima i novinama.«

Na kraju govora S. Kolar, osvrćući se na kampanju koja se od strane nekih rukovodilaca susednih zemalja vodi protiv naše zemlje, istakao je:

»Mislim da je potrebno da i mi, hrvatski književnici, i ovom prilikom izrazimo svoje ogorčenje i negodovanje protiv te nevjerovatno ružne i nedostojne kampanje. Kao što je čitav naš narod, okupljen i organizovan u Narodnom frontu, ogorčeno odbio i riječima, a još više djelom, novim radnim pobjedama, sve klevete i uvrede nanesene našim narodima, Partiji i drugu Titu, tako i hrvatski književnici jednako oštro osuđuju tu kampanju i ostaju nepokolebljivo vjerni slavnoj Komunističkoj partiji Jugoslavije, njenom rukovodstvu i drugu Titu, proslavljenom i voljenom narodnom vođi i heroju.«

Poslije toga govorio je Č. Minderović, koji je naglasio s jedne strane ljubav naših naroda prema piscima i s druge strane obaveze pisaca koje iz toga proističu. On je, pored ostalog, rekao:

»Od pre osam meseci naša zemlja je u izuzetnom položaju — reč je o kampanji koju vode i demokratske zemlje protiv nas, protiv izgradnje socijalizma u našoj zemlji. To duboko tangira i naše pisce, i kao građane i kao stvaraoce. Pored ostalog, svako naše delo u specijalnom je položaju s obzirom na ovakav položaj naše zemlje. Posle Rezolucije Informbiroa sva naša savremena dela, koja su bila primljena, objavljivanje u zemljama narodne demokratije, diskriminisana su.

Naša literatura mnogo zaostaje za socijalističkom izgradnjom naše zemlje, zaostaje za svestranim rastom našeg života u gradu i na selu. Nismo uspeli da u dovoljnoj meri osvetlimo ono što živi u našem narodu, u našem čoveku. Mi moramo posegnuti duboko u našu stvarnost, u ono što osjeća naša omladina, naša Armija, naš radnik i naš seljak. A dela koja budu snažno i umetnički duboko i verno odrazila tu našu novu stvarnost i našeg novog čoveka, biće još jedan od dokaza da su naša Partija i naši narodi na pravom putu.

Odlučnu ulogu treba da odigra naša kritika. Relativno oživljenje je neosporno nastalo. Ali, još uvek, mi najčešće tražimo u nekom delu samo njegove negativne strane, samo negativne osobine. Međutim, zadatak prave kritike treba da bude i osvetljavanje pozitivnih osobina dela. U nizu naših dela postoje i značajne književne vrednosti, koje se u kritici ne smeju mimoilaziti.

Treća stvar koju treba pomenuti to je produbljavanje kulturne saradnje među našim republikama. Iako smo poslednje godine u tome postigli zaista značajne uspehe aktivnošću svih naših udruženja, još uvek se nedovoljno poznajemo među sobom. Tome problemu hrvatski književnici treba da i dalje posvećuju punu pažnju, trudeći se da, pored ostalog, u većoj meri pretstave svoje kulturne vrednosti i iskustva u radu kroz »Književne novine«.

Na kraju je Č. Minderović pozdravio skupštinu i zaželio joj u ime uprave Saveza književnika Jugoslavije i Udruženja književnika Srbije da donese pozitivne i plodonosne zaključke.

Izvještaj sekretara Društva

Zatim je sekretar Društva Petar Šegedin pročitao izvještaj o radu Društva u toku protekle godine. P. Šegedin je, pored ostalog, podvukao:

Organizovanost čitavog našeg života, usmjerenog prema jasnom cilju, što ga osnovna snaga našeg državnog organizma — Komunistička partija Jugoslavije na čelu s drugom Titom — postavlja pred nas, njen naučni pogled na svijet, učinili su, da nam misao jedinstva ekonomsko-političko-kulturnog života ne samo postaje jasna, već uvjerljivo naša. Svakodnevno zbivanje oko nas potvrđuje je, a i naše vlastito iskustvo, na našem specifičnom području, ovjerovljava je. Rečeno — nekada moglo bi zvučiti kao fraza, danas znamo kakav se odlučan sadržaj u njoj krije. Nezamisliva nam je danas dezinteresiranost za život, za sudbinu svih nastojanja u našoj zemlji. Petoljetka je i naša živa riječ, njena perspektiva stvar je i svakog od nas. Urašteni u organizam naše zemlje stupamo u treću njenu godinu ne samo gotovi da uložimo sve snage za njen uspjeh, nego zapravo čvrsti u već otpočetom radu.

Peti kongres Partije, održan u toku ove naše radne godine, razjasnio je mnoge probleme, osvijetlio naš državni i narodni put, a referatom druga Milovana Đilasa i nama dao jasnija idejna uporišta.

No, drugovi, bili smo i još uvijek smo svjedoci jednog neočekivanog zbivanja, koje je otpočelo napadom Informbiroa na našu zemlju, našu Partiju i njen Centralni komitet s drugom Titom na čelu. Od toga napada prošlo je više od sedam mjeseci. Iskustva svakidanjeg našeg života potvrđuju naše svijesno pouzdanje u naše najviše rukovodstvo. U tom pogledu ništa se u nama nije izmijenilo. Pored svih kleveta mi smo i danas jednako kao i prije uvjereni, da naše prokušano rukovodstvo pravilnim putem zemlju vodi u socijalizam, da stoji i pored najnevjerojatnijih napada koje čine vlade narodnih demokracija i SSSR protiv naše zemlje — u antiimperijalističkom, demokratskom socijalističkom frontu, jer po svojoj biti, po svojim revolucionarnim socijalističkim tradicijama i ne može drugdje stajati.

Sebe u to ne moramo uvjeravati!

Zar divni napori što ih naša zemlja čini, sve žrtve i pobjede ne govore jasno? Savjest naša kao književnika ne može ostati mirna pred očiglednim neistinama, pred doista zaprepašćujućim cinizmom kojim se prelazi preko svih žrtava, preko svih napora, preko najočiglednijih dokaza naših djela i naše volje u izgradnji socijalizma, u izgradnji bratstva među narodima. Kuda god kreneš našom zemljom naići ćeš na djela, ljude, kojima znoj, briga svaki napor uma, svaki pogled u budućnost govori: socijalizam; naići ćeš na čistoću srca vjere u čovjeka spremna na svaku žrtvu za ono što se zove socijalizam.

Mi smo, drugovi, ponosni što smo dio toga naroda!

Naši književnici su vrlo aktivno sudjelovali u raznim sindikalnim i frontovskim organizacijama, u centralnom narodnom sveučilištu i kulturnim domovima. Samo društvo je organiziralo ili čitanjem svojih članova potpomoglo 34 književne večeri. Među ovima je potrebno istaknuti turneju po Dalmaciji i Istri, gostovanje u Beogradu i N.R. Srbiji, kao i sudjelovanje na priredbama dana armije u Zagrebu, Sisku, Karlovcu, Varaždinu i Mariboru.

Pitanje književnih večeri, kao što znate, živa je tema naših sastanaka. Iako se mora priznati, da smo u ovoj godini, smanjujući broj predavanja, a nastojeći podignuti njihov kvalitet doista i podigli kvalitet, ipak moramo reći, da nas njihova ideološka, organizaciona i opća kvalitativna visina još u potpunosti ne zadovoljava.

No prava naša djelatnost jest ona po kojoj i jesmo književnici, djelatnost stvaralačka. Potrebno je u ovom izvještaju, barem u osnovnim linijama, prikazati taj rad. Navest ću stoga ovdje, uglavnom, sve ono što se kod nas pojavilo kao originalno djelo u svim vrstama književnosti:

1. Proza: R. Marinković: »Proze«, I. Dončević: »Životopis bez svršetka«, N. Simić: »Brkići iz Bara«, M. Beretin: »Djetinjstvo seoskog proletera«, J. Barković: »Sinovi slobode«.

2. Poezija: Š. Vučetić: »Pjesme«, G. Vitez: »San boraca u zoru«, V. Parun: »Pjesme«.

3. Drama: S. Kolar: »Narod je strpljiv«, S. Kolar: »Sedmero u podrumu«, M. Božić: »Sedam gomolja« i »Povlačenje«, M. Feldman: »Doći će dan«.

4. Scenarij: J. Horvat: »Zastava«, Z. Črnje: »Posljednji odred«.

5. Dječja i omladinska književnost: J. Pavičić: »Radost mladog pokoljenja«, »Dva druga«, »Poletarci« i »Djeca se igraju«, S. Sever: »Mali kinez Kong«, I. Laszowski: »Pionirka Dubravka«.

6. Kritika: M. Franičević: »Pisci i problemi«.

7. Bibliografija: J. Badalić: »Bibliografija kazališne i dramske književnosti«.

8. Prevodna književnost:

U našoj republici izlaze mnoga djela iz stare klasične i nove svjetske književnosti. Držim, međutim, da bi bilo suvišno sve ovdje navoditi. No svakako je potrebno istaći prevodilačku djelatnost dr. M. Kombola, J. Benešića, G. Krkleca i D. Cesarića. Prijevod Danteova Pakla, Mickijevića, Bezruča, prijevodi iz starije i novije ruske i sovjetske lirike, prijevod Prešerna vrijedan su doprinos prevodilačkoj umjetnosti kod nas.

Aktivitet našega članstva došao je naročito do izraza u našim časopisima. U 1947. postojala su u Hrvatskoj dva časopisa »Republika« i »Djelo«. U 1948. »Djelo« je prestalo izlaziti, ali su se zato pojavila dva nova časopisa »Hrvatsko kolo«, koje izlazi kao tromjesečnik, i »Izvor«, časopis mladih, tako da sada u našoj republici izlaze tri časopisa. Svaki od njih je već barem zacrtao svoju fizionomiju. U njima su se javili odlomci romana (Kaleb, Dončević — »Republika«), pripovijetke i poezija koje ne ću posebno navoditi, ali sve to svakako znači doprinos u našim naporima. I kritika — izuzevši knjigu »Pisci i problemi« M. Franičevića — iscrpila se prilozima štampanim u ovim revijama. Ako pogledamo kako je naše članstvo sudjelovalo u tim časopisima, vidjet će se, da se ono pokazalo doista aktivno, iako smo svijesni dužnosti da pojačamo napore, jer uložene snage ne odgovaraju našim mogućnostima.

Poredimo li ovu godinu s prošlom, vidjet ćemo da se krenulo naprijed, no još uvijek, kao baštinu prošlih godina, vučemo nesavladan nerazmjer između razvoja naše ekonomsko društveno-političke podloge i našeg odražavanja te podloge. Mi još uvijek zaostajemo. Ne protivurječi ovo riječima naprijed rečenim, jer usprkos svemu naš je rad doista čišći. Ali potrebno je naglasiti, da ideološka snaga i oštrina zahvata nisu u dovoljnoj mjeri postale našim bićem.

U objavljenoj prozi još uvijek prevlađuje temat iz predratnog života. Temat iz borbe i obnove javlja se djelomično kod Beretina, a u potpunosti kod Barkovića. Sama ova činjenica nam govori kakvi nam se zadaci nužno nameću. Što se samog temata tiče, u poeziji smo otišli dalje, ali treba naglasiti, da je taj temat, u zbirkama koje su izašle, izražavan često kroz dekadentna raspoloženja strana volji za životom koju pokazuje naš narod. Vidljivi uspjesi postignuti su u dramskom stvaralaštvu. Objavljena su četiri dramska djela iz oslobodilačke borbe. Od tih je jedno već prikazivano, a drugo će biti u najskorije vrijeme. I naša omladinska knjiga bilježi napredak. Kritika, kao snaga, koja bi morala davati smjernice, koja bi uvjerljivo objašnjavala i pomagala piscima kod nas se još ne javlja u pravom smislu. Doista, čine se mnogi napori ,ali upravo tu, gdje je potrebna visoka idejna svijest, široke mogućnosti doživljavanja i prava mjera i takt u riječi, najteže se uspijeva.

O našim časopisima govorilo se u nekoliko mahova. »Republici« je bio posebno posvećen i jedan naš plenarni sastanak. Usprkos svih nastojanja slabosti nisu nestale. Bržom i potpunijom izgradnjom nas samih nestajat će i te slabosti. Ovakovi kakovi jesu i gledajući ih u razvoju, oni su doista odraz našeg idejnog i stvaralačkog nivoa.

Ovdje nam se nameće i pitanje »Književnih novina«. Mi još dovoljno ne shvaćamo, da su Književne novine, upravo zato jer su savezni list, i naš list. Jača suradnja svih naših članova ukazuje se neophodnom.

(U svom izvještaju drug Šegedin je dalje naveo broj članova Društva sa novoprimljenim članovima i kandidatima, zadržao se na pitanju rada s mladim piscima-početnicima, pokazao šta je učinjeno a šta još više treba učiniti za pomoć mladim piscima u idejnom uzdizanju i profesionalnom usavršavanju, analizirao unutarnji rad Društva kroz plenarne sastanke i sastanke pojedinih sekcija, naveo šta je učinjeno za olakšavanje života i poboljšanje radnih uslova članova i naveo pomoći koje su ukazane pojedinim članovima.)

Težište našega rada bilo je i ostaje naše stvaralaštvo. Drukčije ne može ni biti, jer je ono ne samo ostvarivanje nas samih, kao individua, već je ono snaga kroz koju govori i treba da govori naš narod. Naše Društvo služi tome i sve svoje organizacione oblike treba da u najvećoj mjeri posveti tome.

Nikada u našoj zemlji — nastavio je Šegedin — nije bilo tako jasno što hoćemo i što treba raditi. Pogled na svijet marksističko-lenjinistički, pogled na svijet naše osnovne i vodeće snage KPJ jest temelj i našeg ideološkog gledanja. Peti kongres Partije i česte izjave naših rukovodilaca osvjetljuju neposrednije žive probleme današnjice. Pred nama je zemlja naša, koja, možemo reći prvi put u svojoj teškoj povijesti radi za sebe i radeći za sebe radi u interesu naprednog čovječanstva. U tom okviru je naše mjesto, tu nalazimo odgovore na sva bitna pitanja i prostor za naš ljudski, socijalistički aktivitet. Naš društveni rad mora nam u tim okvirima omogućivati lakše snalaženje.

I u tom smislu moralo bi se pojačati ideološki rad na našim radnim sastancima, ali ni u kom slučaju on ne bi smio ostati čisto teoretski, potrebno ga je povezivati s konkretnim radom na čitanju i analizi izašlih djela, na našim vlastitim još neobjavljenim tekstovima itd. Tu treba da bude težište našega rada. Nadati se je da će ovo pojačati i naš stvaralački rad, aktivizirati i one koji se još dovoljno nisu snašli i aktivizirali.

Na nama je književnicima, da poradimo na što jačem produbljivanju uzajamnih kulturnih odnosa među svim našim narodima, da posvetimo još veću brigu onim krajevima koji su pripojeni našoj zemlji. Tu treba da pomognemo životu i bujanju velike misli bratstva i jedinstva. Na tom poslu treba se povezivati s našim mladim drugovima književnicima.

Subjektivni faktor, kojeg sam napomenuo na početku, vrlo je važan. Marks je govorio, da čovjek stvara historiju. U tom smislu na nama leži velik zadatak i odgovornost pred narodom, kulturom i našim rukovodstvom. Zadatak taj je bitan za nas kao književnike, sinove herojskog naroda, koji pod vodstvom naše Partije na čelu s drugom Titom izgrađuje socijalizam.

Diskusija povodom izvještaja

Posle referata P. Šegedina razvila se živa diskusija. J. Horvat, osvrćući se u početku na referat sekretara i riječi Č. Minderovića, koji je naglasio ljubav naših naroda prema književnosti i prema našim piscima, ukazao je na dužnosti koje proističu iz takvog odnosa. On je, između ostalog, rekao:

»Među nama nema pisca koji tu ljubav nije osjetio. Država, narodna vlast, ukazuje nam ogromnu pažnju. To nas samo obavezuje da u svome radu češće i neposrednije uzmemo učešća u rješavanju svih značajnih pitanja ne samo našeg kulturnog, nego i ekonomskog i političkog života. Mi premalo koristimo naš ugled u tumačenju i rješavanju problema koji povremeno okupljaju pažnju cijele naše javnosti.«

Na kraju je predložio da i ove godine Društvo izda zbornik radova svojih članova koji će biti na raznim radilištima, koristeći kod toga iskustva zbornika »Na pruzi« — s time da se uklone nedostaci koji su vidni u tom zborniku.

Posle toga uzeo je reč Marin Franičević, koji je rekao:

»Prtljag prošlosti s kojima naši književnici ulaze u današnjicu raznovrstan je. Drukčije ne može ni biti. No prihvaćajući u osnovi našu stvarnost kakva je ona danas i put kojim se naša zemlja kreće — usprkos raznovrsnim klevetama s kojegod strane one dolazile — ogromna većina naših književnika kreće se po toj razvojnoj liniji i mi na toj platformi uspješno raščišćavamo pojmove i savladavamo teoretski i praktički u tim diskusijama materiju o kojoj je riječ. I gotovo bi se moglo reći da kad bi naša pisana kritika bila na visini nekih diskusija u sekcijama ili na plenumu, bilo bi suvišno raspravljati o tom problemu.

A ipak je potrebno, jako potrebno govoriti o problemu kritike, jer nas pisana kritika ni u kom pogledu ne može zadovoljiti. Ako pokušamo ocjeniti našu savremenu kritiku (govorim specijalno o kritici u Hrvatskoj) moramo bezuvjetno doći do zaključka:

1) da mi kritike u dovoljnoj mjeri nemamo i da na mnoge važne, veoma važne pozitivne kao ni na simptomatične negativne pojave, uopće ne reagiramo ili reagiramo sa zakašnjenjem i nejasno, odnosno mlako.

2) da naša kritika nije uvijek dovoljno principijelna, da je često idejno zbrkana ili čak iz osnova kriva i

3) da je naša kritika gotovo isključivo vrlo jednostrana.

Konstatirati to nije naročito teško. Ta činjenica stoji tu pred nama. Analizirati u tom smislu momentalnu situaciju — još uvijek je mnogo lakše nego osloboditi se svih tih nedostataka. No, uočavajući izvore pogrešaka, činimo prvi korak ka oslobađanju.

... Mi smo se borili u prošlosti, mi se borimo danas i borit ćemo se sutra za idejnost kritike. To je dugi proces. Sa direktno zlonamjernom kritikom uglavnom smo obračunali. Ali pred nama je zadatak da obračunamo sa ostalim njenim slabostima. Uporan rad nad teoretskim izdizanjem omogućit će nam da tu borbu uzdižemo na sve viši nivo. Svaki oportunizam opasan je. Ali ne zaboravimo da dociranje nije manje opasno.

U posljednje vrijeme mogle su se kod nekih mladih pisaca čak i u kritici opaziti izvjesne modernističke pa i nadrealističke tendencije. Da spomenemo samo D. Roksandića koji pišući o »Almanahu mladih«, uočava razne »blagotvorne« utjecaje Daviča za razliku od utjecaja t. zv. socijalnih pisaca (koji po toj logici nisu blagotvorni) i koji govori o rasponu naše književnosti od Jakšića do Daviča, i koji dijeli formu od sadržaja isto tako i kad govori o Krkleu, Tadijanoviću i Goranu. Pogledajmo koja imena on naglašava od Daviča i Dedinca pa do A. Marinkovića, pa ćemo se uvjeriti da to nije slučajno. Ne piše slučajno Tamarin onako o poeziji Dedinca i relativizmu Čapeka. Negacija naprednе književnosti generacije pred njima ne nagoni te neke mlade pisce na tendenciju da je uzdižu na viši umjetnički nivo, nego da bježe u građanski eklekticizam, ako odmah ne svrše, tražeći neobično, u direktnoj dekadenci. Takve pojave javljaju se u prvom redu uslijed nedostatka idejne kritike.

Treća je teška bolest naše kritike **jednostranost.** U tom su pogledu simptomatične neke kritike »Književnih novina«. U prvom redu kritike Marijana Jurkovića a zatim, iako u znatno manjoj mjeri, i Velibora Gligorića. Ne možemo ovdje ulaziti u problem da li M. Jurković točno ili netočno, primjenjuje naučne postavke od kojih polazi. Svaki onaj koji misli da ne, dužan je da to dokaže. Ako ne zbog M. Jurkovića, a ono zbog čitalaca »Književnih novina«. No i onda kad točno primjenjuje naučne postavke na konkretnu književnu građu, on traži i iznosi samo ono što je negativno, a time ujedno odstupa od naučnog gledanja na stvari, i prešućujući u isto vrijeme ono što je pozitivno, što je u razvoju, on netočno prikazuje stvarnost. Ta pogreška je kod Jurkovića najuočljivija, no ne bismo je morali ni spominjati kad bi bila samo njegova pogreška.

...Kad govorimo o jednostranosti kritike onda možemo naći dovoljno primjera i u obratnom smislu. Upozorit ću na neke napise »Kola«, N. Simića ili Tamarina (o Dedincu i Kaštelanu). U kritici kao da je sve ili-ili; a u našoj književnoj stvarnosti gdje umire staro a rađa se novo, nije tako. A toj stvarnosti treba da se prilagodi i kritika koja, ako će biti konstruktivna, uvijek mora da iznosi i jedno i drugo.

Čini mi se da su to tri osnovna problema kad govorimo o kritici u Hrvatskoj. Naravno da to nisu isključivo hrvatski problemi.

Na koncu još jedno. Nije naš problem samo u tome da suzbijemo rušilačku kritiku, nego da izgradimo onu pravu konstruktivnu koja će pokazivati put, voditi. Mi znamo da će objektivni uslovi koji su ostvareni u našoj zemlji prije ili poslije dati odgovarajuću literaturu pa i odgovarajuću kritiku. Ali naš je osnovni zadatak da je ostvari već naša generacija — generacija kao cjelina — i to još danas«.

Zatim je govorio Vjekoslav Kaleb, koji je rekao:

»Mislim da je potrebno naglasiti neke stvari koje se tiču štampe, u prvom redu štampe koja je najuže povezana s našom organizacijom, Društvom i Savezom, a to su revije: »Republika«, »Književnost« i »Književne novine«, a to se tiče i »Kola« i revija drugih naših republika. Ova štampa je naše kolektivno djelo. U njoj se na poseban način očituje naš društveni interes i javna aktivnost kao književnika. Mi smo ukupno i pojedinačno odgovorni za kvalitet, smjer, udarnost, iscrpnost, pravilnost obrade pojava u našem kulturnom, političkom i ekonomskom životu (sa stanovišta književnika) u toj štampi. Koliko smo i kako do sada ispunjavali te naše dužnosti i pokazali da se interesujemo za nju? U posljednje vrijeme svakako smo uznapredovali prema prijašnjim godinama. Publicistika, kritika i informacioni napisi su obilniji i iscrpniji nego ranije. Ali možemo kazati ne osjećamo živo ni približno sva pitanja koja nas se tiču...

Htio bih napose upozoriti na naš odnos prema Književnim novinama, organu i našeg Društva, nas svih. Mnogi od nas se srde na Književne novine, ali malo nas nastoji da ispravi ono što im se u njima ne sviđa. Mi iz Zagreba nismo ni blizu doprinijeli svoj dio tome da Književne novine budu organ svih književnika Jugoslavije, a ne samo glasilo uprave Saveza ili još samo najaktivnijih književnika iz Beograda...«

Poslije V. Kaleba u diskusiji su učestvovali E. Šinko i Š. Vučetić.

Na kraju je govorio Josip Barković urednik omladinskog časopisa »Izvor«. On je naglasio nedovoljnu povezanost starijih i mladih pisaca i rekao:

»Zadaci pred kojima stoje mladi pisci i redakcija »Izvora« slijedeći su: Prije svega, pojačati ideološku izgradnju i intenzivnije se baviti književnim problemima. Drugo, naći forme kako da se velika želja za izučavanjem književnosti i za književnim stvaranjem mladih u Hrvatskoj zadovolji i da ta pomoć i saradnja budu čvrsti i konstruktivni. I treće, da se u DKH prodiskutiraju dosadašnji brojevi »Izvora« što će likvidirati nezdravi odnos između nekih starijih književnika i mladih, i što će redakciji mnogo pomoći da u svom radu zauzme što pravilniji stav i tako odgovori svojim krupnim zadacima.«

Lice i naličje

Nušić kao pisac baleta

Posetioci Beogradskog narodnog pozorišta, koji su 12 ovog meseca gledali balet »Kopelija« od Deliba, svakako su se začudili, pa i nasmejali, kada su pre početka pretstave kupili od razvodnika program i pročitali da se te večeri daje »Kopelija« komedija u tri čina s predigrom od Branislava Nušića. Neki su se možda i dosetili otkuda taj čudan naslov: nepažnjom onih koji su radili na programu uz naslov za »Kopeliju« otštampan je tekst koji se odnosi na Nušićevu komediju »Pokojnik«.

Ovaj primer nije usamljen. Programi i plakati Beogradskog narodnog pozorišta puni su štamparskih grešaka, ispreturanih redova, pogrešno otštampanih slova i znakova za interpunkciju. Evo, na primer, jedne rečenice iz sadržaja opere »Pikova dama« od P. I. Čajkovskog:

4 slika: Grofičina spav. soba. Kad se Herman spreme da ude u Lizinu sobu, iznenada ulazi grofica, koja se sprema da legne. Herman se sakriva. Grofica sanjari — prošlosti, ali je Herman prekida, stupa pred nju i zahteva da mu kaže...

Ili:

7 slika: Kockarnica. Herman se priključuje igri...

Ovakve štamparske greške ipak ne iskrivljavaju smisao teksta i čitalac je u mogućnosti da razabere o čemu se radi. Međutim, ne može se ničim opravdati ako se, zbog nemarnosti korektora, pozorišnoj publici pruži pogrešna informacija o pojedinim pretstavama i izvođačima. Takvih nebriživo redigovanih tekstova za pozorišne programe i plakate često ćemo naći. Na plakatu za pretstavu »Ohridske legende«, koja je održana 6 februara ove godine, naznačeno je, na primer, da ulogu Marka, momka u službi kod Biljaninog oca, igra u prvom drugom i četvrtom činu Dimitrije Parlić, dok tu istu ulogu u trećem činu igra Milan Momčilović! (Milan Momčilović, istina, igra ulogu Marka u alternaciji sa Parlićem, ali nije nastupio na pretstavi od 6 februara, — u svakom slučaju on ne igra samo u trećem činu, a Parlić u ostalim!)

Štamparske greške pretstavljaju negativnu pojavu protiv koje se bore svi naši listovi i časopisi, kao i izdavačka preduzeća. I ovom prilikom treba ukazati na nemarnost i neodgovornost u radu pojedinih štamparija, među koje spada i štamparija koja izrađuje programe Beogradskog narodnog pozorišta. Ali je za štamparske greške u pozorišnim programima i na plakatima u prvom redu odgovorno Beogradsko narodno pozorište, koje ne bi smelo da svoje programe stavi na raspoloženje publici pre nego što ih pregleda i rediguje.

Pogrešnom obaveštavanju publike o pozorišnim pretstavama doprinosi i naša dnevna štampa. Događa se često da čitalac u »Borbi« ili »Politici« nađe na belešku o promeni repertoara, a da u redovnoj rubrici o pozorištu ta promena nije naznačena, tako da se čovek nalazi u nedoumici koji se komad zapravo daje. Događa se i to da list pogrešno objavi koji se komad daje i kada nema novih promena u repertoaru, i ako je od Uprave Beogradskog narodnog pozorišta dobio konačan tekst repertoara. Tako je u »Politici« od 29 januara u rubrici »Kroz Beograd« naznačeno da se po podne prikazuje »Toska«, a uveče »Knez Igor«. Međutim, »Toska« se tog dana nije prikazivala, niti je uopšte bilo popodnevne pretstave.

Pozorište danas igra ogromnu ulogu u kulturnom životu naše zemlje. Naša nova pozorišna publika, sve mnogobrojnija i sve više privržena pozorišnoj umetnosti, s pravom zahteva da bude pravilno i tačno obaveštena o pozorišnom repertoaru i da čita dobre i pravilno redigovane tekstove u programima i na pozorišnim plakatima. O tome bi trebalo da povedu više računa i štamparije, koje štampaju programe i plakate, i uprava Narodnog pozorišta koja ih izdaje, i redaktori pozorišne rubrike u dnevnim listovima.

M.

SMOTRA DILETANTSKIH GRUPA U SKOPLJU

U Skoplju je nedavno održana smotra diletantskih grupa kulturno-umetničkih i kulturno-prosvetnih društava, na kojoj je učestvovalo osam diletanskih grupa sa preko sto učesnika.

Na ovoj smotri, pored diletantskih grupa kulturno-umetničkih društava »Koča Racin«, »Vlado Tasevski« i »Kuzman Josifovski-Pitu«, koji su i ranije izlazile pred publiku, nastupili su prvi put diletantske grupe kulturno-umteničkog društva »Cvetan Dimov«, zatim dramske sekcije tekstilne fabrike »Kuzman Josifovski-Pitu« fabrike »Treska«, omladinskog kulturno-umetničkog društva »Blagoj Šošolče«, kao i dve diletantske grupe manjinskih kulturno-umteničkih društava »Jeni-jol« i »Emi Duraku«.

Na smotri su prikazani komadi »Bojarka« po romanu »Kako se kalio čelik« od N. Ostrovskog, »Saberi um« od St. Pavičića, »Hadžer« od M. Karahasana, »U Izgrevu« od M. Zafirovskog, »Zelena grana« od Suhodolskog »Pečalbari« od A. Panova, »Narodni poslanik« od B. Nušića i »Jedne večeri« od K. Čašule.

Odajući priznanje zalaganju u radu dramskih sekcija, i ističući uspehe postignute na poslednjoj smotri. Gradski savez kulturno-umetničkih i kulturno-prosvetnih društava u Skoplju dodelio je diletantskim grupama i njihovim članovima nagrade u ukupnom iznosu od 50.500 dinara. Druga nagrada od 10.000 dinara dodeljena je diletantskim grupama »Jeni-jol« i »Cvetan Dimov«, dok su dramske sekcije društava »Blagoj Šošolče« i »Kuzman Josifovski-Pitu« dobile treću nagradu od po 5.000 dinara. Sem toga, nagrađeno je još 22 pojedinca novčanim nagradama.

N. K.

KONKURS ZA NAJBOLJE RADOVE KNJIŽEVNIH POČETNIKA U CRNOJ GORI

Centralni komitet Narodne omladine Crne Gore raspisao je konkurs za najbolje pjesme, pripovijetke, eseje, rasprave i kritike koje budu napisali članovi Narodne omladine Crne Gore — početnici na književnom polju. Svi radovi treba da obrađuju motive iz života i borbe naših naroda za slobodu i izgradnju socijalizma u našoj zemlji.

Na konkursu će biti nagrađeno pet najboljih pjesama. Najbolja pjesma dobiće nagradu od 4.000 dinara, dvije druge po 2.500 dinara i dvije treće po 1.000 dinara. Za četiri najbolje pripovijetke prva nagrada je 6.000 dinara, druga 4.000, a dvije treće po 2.000 dinara. Za eseje rasprave ili kritike prva nagrada biće 4.000 dinara, druga 2.500 i dvije treće po 1.000 dinara.

Radove treba poslati najdalje do 10 aprila ove godine, a rezultati konkursa biće objavljeni 22 aprila. Žiri, koji će donijeti odluku o nagradama, sačinjavaju književnici Janko Đonović i Mirko Banjević, publicisti Niko Martinović i Ratko Đurović, i Marko Popović, član biroa Centralnog komiteta Narodne omladine Crne Gore.

Od oslobođenja su s vremena na vrijeme priličan broj mladih pisaca objavljivali svoje radove na stranicama časopisa i novina, a naročito u časopisu »Stvaranje« koji izlazi na Cetinju. Međutim, nedostajalo je kontakta između redaktora i mladih pisaca, koji bi znatno pomogao njihovom daljem razvoju. Stoga se nametala potreba održavanja sastanaka sa starijim drugovima, na kojima bi se kroz diskusiju ukazivalo na dobre i negativne strane radova mladih početnika. To bi pomoglo usavršavanju mladih pisaca i bilo bi im direktna pomoć u obrađivanju savremene problematike. U tom cilju Centralni komitet Narodne omladine Crne Gore, u saradnji sa Povjereništvom Saveza književnika Jugoslavije za Crnu Goru, organizovaće u toku marta ove godine savjetovanje sa mladim piscima iz svih srezova NR Crne Gore.

A. B.

BIBLIOGRAFIJA

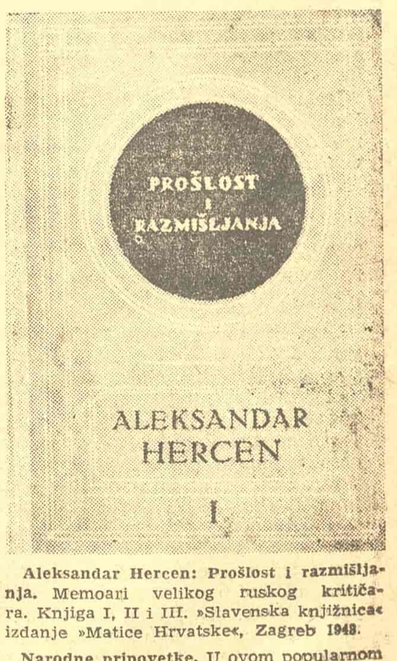

Aleksandar Hercen: Prošlost i razmišljanja. Memoari velikog ruskog kritičara. Knjiga I, II i III. »Slavenska knjižnica« izdanje »Matice Hrvatske«, Zagreb 1948.

Narodne pripovetke. U ovom popularnom izdanju odabrane su srpske narodne pripovetke, koje je prikupio Vuk Karadžić. Uredio dr. Vojislav Đurić. Izdanje »Prosvete«, Beograd 1948.

Viljem Sekspir: Julije Cezar. Tragedija u pet činova. Preveli B. Nedić i V. Živojinović. Izdanje »Prosvete«, Beograd, 1948.

REDAKCIONI ODBOR:

Jovan Popović, Čedomir Minderović, Marijan Jurković, Ivan Potrč, Vjekoslav Kaleb, Isak Samokovlija, Janko Đonović i Dimitar Mitrev

PRETPLATA ZA KNJIŽEVNE NOVINE

Za našu zemlju na 3 meseca 35 dinara, na 6 meseci 70 dinara i na godinu dana 140 dinara,

Za inostranstvo: na 3 meseca 50 dinara, na 6 meseci 100 dinara i na godinu dana 200 dinara.

Rukopisi se ne vraćaju.

Broj čekovnog računa 1—9060378

Poštanski fah 617.

Odgovorni urednik: Jovan Popović, Beograd, Francuska broj 7 — Štamparija »Borba«, Beograd, Dečanska 31.